

3. SOSYO-DEMOGRAFİK GÖSTERGELER: YÜKSELEN MEMNUNİYET, YÜKSELEN OTORİTERYENİZM

Bu bölümde, lise ve üniversite öğrencilerinin, otoriteryenizme ilişkin tutum ölçeklerine verdikleri yanıtlar çerçevesinde elde edilen bulgular, cinsiyet ve sosyo-demografik değişkenler açısından ele alınmış ve yorumlanmıştır. Böylece, ele alınan değişkenler açısından, lise ve üniversite öğrencilerinin otoriteryen tutumları ortaya konmaya çalışılmıştır.

3.1 Cinsiyet ve Okul Türleri Bazında Açık Farklılaşmalar

Lise ve üniversitede okuyan öğrencilerin otoriteryen tutumları açısından cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadıklarına, izleyen çizelgelerde yanıt aranmaya çalışılmıştır. Çizelgeler, bu çalışmada ele alınan ölçeklere göre biçimlendirilmiş ve her çizelgede, ortalama, standart sapma ve anlamlı farklılaşmanın olup olmadığını belirlemek için yararlanılan tek yönlü varyans analizi sonuçları¹ verilmiştir. Ortalamalar 1 ile 5 arasında değer almaktadır².

Çizelge 3-1’de tüm lise öğrencilerine ilişkin veriler incelendiğinde, kısa otoriteryenizm, aile içi kabul-ret, yabancı ve Yahudi ayrımcılığı ölçekleri dışındaki diğer 10 ölçeğe ilişkin tutumlar açısından, liseli kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı farkların olduğu görülmektedir. Özellikle kız öğrencilerin “ailenin idolleştirilmesi, aile disiplini ve ailenin dinselliğine” ilişkin tutum ortalamalarının erkek öğrencilerin ortalamalarından düşük olması, kız ve erkek öğrencilerin aile yapılarının farklı olduğunun da bir göstergesi sayılabilir. İmam Hatip lisesinde okuyan kız öğrencilerin özellikle “ailenin idolleştirilmesi, aile disiplini ve ailenin dinselliği” ölçeklerine ilişkin ortalamalarının, erkek öğrencilerden daha düşük olması ve kızlarla erkek öğrenciler arasında, kız öğrenciler lehine anlamlı farkların bulunması da bu değerlendirmeyi güçlendirmektedir.

¹ Çizelgelerdeki F değerleri tek yönlü varyans analizi sonuçlarını göstermektedir. * iminin bulunduğu F değerleri, anlamlı bir fark olduğunu; diğer bir deyişle grupların birbirlerinden tutumlar açısından farklılaştıklarını göstermektedir.

² Ortalamalar, 1’den 5’e doğru artışı ifade etmektedir.

Çizelge 3-1 Lise Türü ve Cinsiyete Göre Ölçeklere İlişkin Ortalama, Standart Sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

LİSE TÜRLERİ/ Cinsiyet	ÖLÇEKLER									
	Kısa Otoriter.		Patriotizm		Savaş Eğilimi		Cunta Eğilimi		Güvensizlik	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
Özel										
Erk. (N=58)	3,62	,89	3,89	,94	2,58	1,17	2,71	,98	3,08	,79
Kız (N=49)	3,47	,80	4,25	,70	2,30	,85	2,90	,82	3,25	,91
F		,88		4,75*		2,00		1,13		1,10
Anadolu										
Erk. (N=22)	3,54	,75	3,78	,96	2,47	1,07	2,57	,85	2,90	,72
Kız (N=27)	3,22	,92	3,83	1,00	2,25	,93	2,61	,89	2,94	,89
F		1,67		,02		,57		,01		,02
Devlet										
Erk. (N=139)	4,13	,88	4,13	,88	2,58	,93	2,74	1,01	3,06	,75
Kız (N=131)	4,27	,70	4,27	,70	2,29	,82	3,14	,80	3,24	,83
F		,91		2,02		7,75*		13,09*		3,32
Ticaret										
Erk. (N=65)	3,89	,77	4,30	,72	2,65	,79	3,19	,79	3,05	,81
Kız (N=66)	3,89	,73	4,29	,73	2,18	,79	3,32	,76	3,09	,82
F		,003		,009		11,37*		,87		,06
Endüstri										
Erk. (N=124)	3,98	,73	4,26	,79	2,75	,90	3,08	,90	3,15	,89
Kız (N=67)	3,92	,65	4,37	,56	2,42	,69	3,48	,66	3,57	,84
F		,32		1,02		6,84*		9,93*		10,16*
Kız Meslek										
Erk. (N=0)
Kız (N=102)	4,03	,74	4,45	,59	2,45	,85	3,38	,66	3,42	,93
F	
İmam Hatip										
Erk. (N=69)	4,20	,68	4,23	,78	2,77	,89	2,29	,86	3,09	,94
Kız (N=79)	4,12	,68	4,62	,48	2,79	,80	2,68	,88	2,99	,85
F		,40		13,50*		,01		7,44*		,431
Toplam										
Erk. (N=477)	3,90	,77	4,16	,84	2,66	,94	2,81	,96	3,08	,83
Kız (N=521)	3,85	,77	4,35	,68	2,40	,83	3,14	,82	3,25	,88
F		,93		15,52*		21,56*		32,14*		9,07*
Lise/Erk. F**		4,91*		2,90*		,83		9,30*		,40
Lise/Kız F***		8,38*		5,86*		4,51*		11,79*		4,35*

* .05 düzeyinde anlamlı.

** Liselerdeki erkek öğrencilere ilişkin tek yönlü varyans analizi sonuçları

*** Liselerdeki kız öğrencilere ilişkin tek yönlü varyans analizi sonuçları

Cizelge 3-1 Devam

LİSE TÜRLERİ/ Cinsiyet	ÖLÇEKLER									
	Anomi		Özdinsellik		Ailenin Dinselliği		Ailenin İdol- leştirilmesi		Aile Disiplini	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
Özel										
Erk. (N=58)	3,14	,70	2,75	,95	2,84	,93	3,80	,69	2,63	,96
Kız (N=49)	3,33	,79	2,85	,87	2,68	,84	3,64	,75	2,51	,99
F	1,76		,31		,77		1,26		,44	
Anadolu										
Erk. (N=22)	3,06	,83	2,32	,92	2,34	,88	3,44	,90	2,63	,92
Kız (N=27)	3,40	,78	2,61	,78	2,85	,83	3,34	,69	2,23	,68
F	2,16		1,32		4,38*		,19		3,03	
Devlet										
Erk. (N=139)	3,39	,82	3,40	1,00	3,29	,92	3,62	,74	3,09	1,06
Kız (N=131)	3,76	,76	3,10	,81	3,01	,83	3,52	,73	2,89	1,07
F	14,89*		7,09*		6,89*		1,26		2,47	
Ticaret										
Erk. (N=65)	3,52	,67	3,70	,76	3,69	,66	3,81	,69	3,30	,93
Kız (N=66)	3,68	,69	3,34	,68	3,33	,73	3,69	,74	3,21	1,00
F	1,58		8,13*		8,48*		,84		,26	
Endüstri										
Erk. (N=124)	3,75	,70	3,44	,68	3,67	,75	3,71	,68	3,25	1,09
Kız (N=67)	3,88	,59	3,18	,62	3,29	,71	3,51	,80	3,02	,85
F	1,57		6,66*		11,96*		3,52		2,10	
Kız Meslek										
Erk. (N=0)
Kız (N=102)	3,92	,62	3,45	,72	3,50	,77	3,63	,70	3,09	,95
F	
İmam Hatip										
Erk. (N=69)	3,42	,82	4,34	,54	4,33	,51	3,80	,62	3,66	,81
Kız (N=79)	3,28	,76	4,30	,50	3,84	,62	3,51	,74	2,93	,97
F	1,198		,213		26,56*		6,10*		23,24*	
Toplam Lise										
Erk. (N=477)	3,46	,78	3,46	,96	3,49	,93	3,71	,71	3,16	1,04
Kız (N=521)	3,66	,74	3,34	,85	3,27	,83	3,56	,74	2,92	1,00
F	17,72*		4,21*		16,01*		10,12*		13,68*	
Lise/Erk. F*	7,22*		33,09*		36,04*		1,711		8,23*	
Lise/Kız F**	9,87*		34,65*		17,53*		1,14		5,26*	

* .05 düzeyinde anlamlı.

** Liselerdeki erkek öğrencilere ilişkin tek yönlü varyans analizi sonuçları

*** Liselerdeki kız öğrencilere ilişkin tek yönlü varyans analizi sonuçları

Çizelge 3-1 Devam

LİSE TÜRLERİ /Cinsiyet	ÖLÇEKLER									
	Aile İçi Kabul-Ret		Yabancı Ayrımcılığı		Yahudi Ayrımcılığı		Ermeni Ayrımcılığı		Cinsellik	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
Özel										
Erk. (N=58)	1,91	,73	2,47	,92	2,89	,90	2,90	1,11	1,97	,96
Kız (N=49)	1,84	,66	2,38	,74	2,83	,64	2,66	,88	2,10	,67
F		,26		,28		,15		1,57		,55
Anadolu										
Erk. (N=22)	2,10	,90	2,16	,99	2,82	,93	2,57	,93	1,74	,54
Kız (N=27)	2,04	,84	2,33	,67	2,39	,61	2,45	,59	2,02	,69
F		,05		,48		3,80		,32		2,24
Devlet										
Erk. (N=139)	2,12	,85	2,59	,78	3,13	,82	3,09	,94	2,48	,85
Kız (N=131)	2,02	,85	2,68	,81	3,16	,58	2,81	,67	2,44	,76
F		,90		,90		,08		7,73*		,19
Ticaret										
Erk. (N=65)	2,19	,92	2,63	,93	3,46	,68	3,23	,72	2,64	,92
Kız (N=66)	2,16	,76	2,39	,72	3,23	,68	2,78	,65	2,76	,72
F		,03		2,65		3,73		13,69*		,70
Endüstri										
Erk. (N=124)	2,01	,85	2,68	,88	3,44	,65	3,22	,89	2,31	,76
Kız (N=67)	2,03	,97	2,45	,64	3,20	,61	2,74	,54	2,53	,71
F		,01		3,51		6,49*		16,02*		3,85*
Kız Meslek										
Erk. (N=0)
Kız (N=102)	2,01	,81	2,66	,77	3,42	,64	3,09	,68	2,62	,64
F	
İmam Hatip										
Erk. (N=)	1,90	,80	3,06	,82	3,89	,70	3,69	,74	3,29	,90
Kız (N=)	2,13	,84	2,61	,68	3,72	,62	3,34	,72	3,33	,78
F		2,90		13,01*		2,32		8,17*		,08
Toplam Lise										
Erk. (N=477)	2,04	,84	2,65	,88	3,32	,82	3,18	,93	2,48	,93
Kız (N=521)	2,04	,83	2,55	,74	3,24	,69	2,90	,72	2,61	,80
F		,008		3,59		3,06		28,59*		5,77*
Lise/Erk. F*		1,37		5,17*		15,94*		7,88*		21,41*
Lise/Kız F**		,92		2,65*		21,51*		11,12*		21,89*

* .05 düzeyinde anlamlı.

** Liselerdeki erkek öğrencilere ilişkin tek yönlü varyans analizi sonuçları

*** Liselerdeki kız öğrencilere ilişkin tek yönlü varyans analizi sonuçları

Diğer liselerdeki kız ve erkek öğrencilerin ortalamalarına bakıldığında, bu eğilimin bazı liselerde anlamlı farklar olmasa da sürdüğü görülmektedir.

Yine tüm lise verileri göz önüne alındığında, patriotizm, cunta eğilimi, güvensizlik ve anomi ölçeklerine ilişkin ortalamalar açısından, kız öğrencilerin ortalamalarının erkek öğrencilerden daha yüksek, savaş eğiliminde ise daha düşük olduğu görülmektedir. Kız öğrencilerin, erkek öğrencilere göre kendilerini daha güvensiz olarak duyumsadıkları, toplumda ne olup bittiğine ilişkin daha karmaşık duygular içinde oldukları söylenebilir. Bu bağlamda, kızların toplumda var olan statükonun devam etmesinden yana oldukları biçiminde bir değerlendirme yapılabilir. Cunta eğiliminin ve patriotizme ilişkin tutumlarının erkeklere göre kızlarda daha yüksek olması, bu kanıyı destekler niteliktedir.

Çizelge 3-1, lise türleri açısından incelendiğinde, Özel Lisede “patriotizm”, Anadolu Lisesinde ise, “ailenin dinselliği” dışındaki diğer 14 ölçeğe ilişkin tutumlar açısından, kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı farklar bulunmamaktadır. Yani, kız ve erkek öğrenciler, 14 ölçeğe ilişkin tutumları açısından birbirleriyle örtüşmektedirler. Diğer liselerde ise, çizelgede görülebileceği gibi, “kısa otoriteriyenizm ve aile içi ret-kabul” ölçekleri dışındaki diğer ölçekler açısından (liselere göre değişmekle birlikte) kız ve erkek öğrencilerin birbirlerinden farklılaştıkları görülmektedir. Bu bulgular, farklı liselerde okuyan kız ve erkek öğrencilerin yetiştikleri ortamlar açısından birbirlerinden önemli ölçüde farklılaştıklarının da bir göstergesi olabilir. Ayrıca, Özel ve Anadolu Liselerine ilişkin veriler göz önüne alındığında, orta üst ya da üst sosyo-ekonomik düzeyi yansıtabilen okullarda okuyan öğrenciler arasındaki farklılaşmaların da azaldığı söylenebilir.

Burada, çizelgeler halinde verilmemekle birlikte, öğrencilerin içinde buldukları koşullara ilişkin ipucu vermesi amacıyla birtakım betimsel veriler şu şekilde özetlenebilir:

Özel ve Anadolu lisesinde okuyan öğrencilerin büyük çoğunluğunun (yaklaşık % 80’i) hane büyüklüğünün 2-5 arasında olduğu; diğer liselerdeki öğrencilerin yaklaşık yarısının hane büyüklüğünün 6 ve yukarısında olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra, anne ve baba eğitim düzeyi açısından Anadolu ve Özel lisedeki öğrencilerle diğer liselerdeki öğrenciler arasında da oldukça büyük farklılıklar olduğu gözlenmektedir. Bu durum ailenin yaşam koşullarının algılanmasına ilişkin verilerce de desteklenmektedir. Bu bağlamda bakıldığında, kız ve erkek öğrencilerin buldukları koşullar çerçevesinde, benzer nitelikte yaşantılarla karşı karşıya kalmadıkları ve bu farklılaşmaların da bir göstergesi olarak ölçeklere ilişkin tutumlarında yansıdığı öne sürülebilir.

Çizelge 3-1’e tekrar geri dönersek, ilginç bir bulgu da, İmam Hatip Lisesindeki kız ve erkek öğrencilerin savaş eğilimlerinin diğer lise öğrencilerine göre oldukça yüksek olduğu ve kızlarla erkek öğrenciler arasında anlamlı bir farkın gözlenmediğidir. Ayrıca, kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir fark

olsa da, İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin cunta eğilimleri de düşük bulunmaktadır. Cunta eğilimlerinin düşük olması bir noktada, içinde bulunduğumuz konjonktürel durum içinde açıklanabilir¹. Ancak, lise türlerine ilişkin sonuçların verildiği Çizelge 3-2’de de gözlenebileceği gibi, savaş eğilimi açısından, daha yüksek bir ortalamaya sahip olunması, alman eğitimin niteliğinin tartışılmasını da gündeme getirmektedir.

Bir de çizelgeye, farklı liselerdeki kızlar ve erkekler açısından bakıldığında; kızlarda “aile içi ret-kabul ile ailenin idolleştirilmesi”; erkeklerde ise, “aile içi kabul-ret, savaş eğilimi ve güvensizlik” ölçekleri dışındaki tüm ölçeklerde liselere göre anlamlı farklar olduğu görülmektedir. Bu bulgunun ortaya çıkmasında, yukarıda da tartışıldığı gibi, gençlerin içinde yaşadıkları koşulların ve buna bağlı olarak geçirdikleri yaşantıların farklılaşmasının etkili olabileceği söylenebilir.

Genel çerçevesiyle, çizelgedeki verilere baktığımızda, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha az otoriteryen özellikler taşıdığı ileri sürülebilir. Kuşkusuz bu çizelge, birçok açıdan değerlendirilebilir. Bununla birlikte, özet olarak bu bulgular ilerideki bölümlerde değerlendirmeye alınmaya çalışılacaktır.

Lise öğrencileriyle ilgili, cinsiyet farklılığı göz önüne alınmadan oluşturulan aşağıdaki Çizelge 3-2, liseleri bir bütün olarak değerlendirme olanağı sağlayacaktır. Çizelge incelendiğinde, “aile içi kabul-ret ve ailenin idolleştirilmesi” dışındaki tüm ölçeklerde liseler arasında anlamlı farklar bulunmaktadır.

Özellikle Kız Meslek Lisesi öğrencilerinin “güvensizlik, anomi ve cunta eğilimi” ölçeklerine ilişkin ortalamalarının, diğer liselere göre oldukça yüksek olması dikkati çekmektedir. Bunun nedenlerinin neler olabileceği, bir başka çalışmayla ortaya konulabilir.

Bu çizelgede dikkati çeken diğer bir bulgu da, İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin “cunta eğilimi, güvensizlik, anomi, aile içi kabul-ret” dışındaki tüm ölçeklerde, yüksek ortalamalara sahip olmalarıdır. Diğer bir deyişle, İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin daha otoriteryen eğilimler taşıdıkları söylenebilir.

Lise türleri arasında bu denli farklılaşmaların olması, nasıl bir insan istiyoruz sorusunu ister istemez gündeme getirmektedir. En azından, temel konularda bile bir uzlaşmanın sağlanamadığı, liseler arasında önemli farkların bulunduğu görülmektedir.

¹ Özellikle, irtica tehditi karşısında ordunun aldığı tavır, bu eğilimle ilgili birtakım ipuçları vermektedir.

Çizelge 3-2 Lise Türlerine Göre Ölçeklere İlişkin Ortalama, Standart Sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

LİSE TÜRLERİ	ÖLÇEKLER									
	Kısa Otoriter.		Patriotizm		Savaş Eğilimi		Cunta Eğilimi		Güvensizlik	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
Özel (=108)	3,55	,85	4,05	,85	2,45	1,04	2,80	,91	3,16	,84
Anadolu (N=52)	3,36	,89	3,80	,98	2,38	1,02	2,60	,85	2,88	,84
Devlet (N=274)	3,82	,76	4,21	,80	2,44	,89	2,93	,93	3,14	,79
Ticaret (N=133)	3,89	,75	4,30	,72	2,41	,82	3,26	,77	3,07	,84
Endüstri (N=194)	3,96	,70	4,29	,74	2,63	,85	3,21	,85	3,29	,89
Kız Meslek (N=102)	4,03	,74	4,45	,59	2,45	,85	3,38	,66	3,42	,93
İmam Hatip (N=148)	4,16	,68	4,43	,67	2,78	,84	2,50	,89	3,04	,89
F	12,16*		7,09*		3,70*		18,63*		3,97*	
	Anomi		Özdinsellik		Ailenin Dinselliği		Ailenin İdol- leştirilmesi		Aile Disiplini	
Özel (N=108)	3,23	,74	2,80	,91	2,76	,88	3,73	,71	2,58	,97
Anadolu (N=52)	3,17	,84	2,46	,88	2,61	,86	3,40	,81	2,38	,80
Devlet (N=274)	3,56	,81	3,26	,92	3,16	,88	3,58	,73	2,99	1,06
Ticaret (N=133)	3,61	,69	3,53	,74	3,51	,71	3,74	,72	3,24	,97
Endüstri (N=194)	3,79	,66	3,34	,69	3,53	,76	3,63	,73	3,17	1,01
Kız Meslek (N=102)	3,92	,62	3,45	,72	3,50	,77	3,63	,70	3,09	,95
İmam Hatip (N=148)	3,35	,79	4,31	,52	4,07	,62	3,64	,70	3,26	,97
F	15,04*		58,47*		42,99*		1,88		10,32*	
	Aile İçi Kabul- Ret		Yabancı Ayrımcılık		Yahudi Ayrımcılığı		Ermeni Ayrımcılığı		Cinsellik	
Özel (N=108)	1,87	,70	2,43	,83	2,86	,79	2,78	1,01	2,04	,84
Anadolu (N=52)	2,05	,84	2,27	,82	2,63	,83	2,50	,75	1,85	,63
Devlet (N=274)	2,07	,84	2,63	,79	3,14	,71	2,96	,83	2,46	,81
Ticaret (N=133)	2,16	,84	2,51	,83	3,34	,68	3,00	,71	2,70	,82
Endüstri (N=194)	2,02	,89	2,61	,80	3,35	,65	3,05	,82	2,39	,75
Kız Meslek (N=102)	2,01	,81	2,66	,77	3,42	,64	3,09	,68	2,62	,64
İmam Hatip (N=148)	2,03	,82	2,82	,78	3,80	,66	3,51	,75	3,31	,84
F	1,35		4,52*		30,28*		14,23*		40,28*	

Okullar arasında bu önemli farklılaşmalar, farklı nitelikteki öğrencilerin birbirlerinden ayrı olarak farklı okullarda okumasından ve bu olgunun desteklenmesinden de kaynaklanabilir.

Lise gençliğine ilişkin bu betimlemelerin üniversite gençliğindeki görünümü, aşağıdaki çizelgede izlenebilir. Belirtilmesi gereken önemli bir nokta, yalnızca Çukurova Üniversitesinin örnekleme alındığı ve bilindiği gibi üniversiteye birçok ilden/bölgeden öğrenci geldiği için, yapılacak bazı karşılaştırmalara bu anlamda dikkat edilmesi gerektirir. Bununla birlikte, yine de ana yönelimler konusunda birtakım verilere ulaşmak ta mümkün.

Çizelge 3-3 Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Ölçeklere İlişkin Ortalama, Standart Sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

CİNSİYET	ÖLÇEKLER									
	Kısa Oto-riteryenizm		Patriotizm		Savaş Eğilimi		Cunta Eğilimi		Güvensizlik	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
Erkek (N=327)	3,50	,99	3,73	1,02	2,56	,96	2,26	,95	2,76	,77
Kız (N=276)	3,11	,85	3,78	,95	2,06	,82	2,63	,96	2,83	,84
F	25,81*		,46		47,83*		21,71*		,98	
	Anomi		Özdeşsellik		Ailenin Dinselliği		Ailenin İdol-leştirilmesi		Aile Disiplini	
Erkek (N=327)	3,01	,81	3,14	1,19	3,20	,98	3,54	,76	2,79	,95
Kız (N=276)	3,33	,81	2,79	1,02	2,77	,91	3,42	,79	2,50	,96
F	23,70*		14,90*		29,64*		3,40		12,64*	
	Aile İçi Kabul-Ret		Yabancı Ayrımcılığı		Yahudi Ayrımcılığı		Ermeni Ayrımcılığı		Cinsellik	
Erkek (N=327)	2,38	,86	2,83	,80	3,04	,98	2,64	,93	2,54	,84
Kız (N=276)	2,13	,85	2,81	,77	2,79	,86	2,61	,92	2,40	,76
F	12,91*		,04		10,79*		,18		3,18	

* .05 düzeyinde anlamlı.

Çizelge 3-3 göz önüne alındığında, toplam üniversite öğrencileri açısından, “patriotizm, cunta eğilimi, güvensizlik ve anomiy” ölçekleri dışındaki tüm ölçeklerde, kızların erkek öğrencilerden daha düşük ortalamalara sahip oldukları görülmektedir. Genel olarak bakıldığında, kimi farklılıklar olmakla birlikte, lisedeki eğilimin üniversitede de sürdüğü; ölçeklere ilişkin ortalamaların biraz daha düşük olduğu gözlenmektedir.

Lise örnekleminde olmayıp da üniversite örnekleminde çıkan ilginç bir bulgu, “aile içi kabul-ret” ortalamaları açısından kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir farkın bulunması ile, ortalamaların liseye göre daha yüksek olmasıdır. Bu ölçekte yüksek ortalama, redde doğru gitmektedir. Bununla birlikte, ortalamaları göz önüne alındığında, geleneksel olarak gerek lise, gerekse üniversite örneklemlerinde, aile bağlarının oldukça güçlü olduğu söylenebilir.

Çizelge 3-4 Üniversite Öğrencilerinin Fakültelere ve Cinsiyete Göre Ölçeklere İlişkin Ortalama, Standart Sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Fakülteler/ Cinsiyet	ÖLÇEKLER									
	Kısa Oto- riteryenizm		Patriotizm		Savaş Eğilimi		Cunta Eğilimi		Güvensizlik	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
Eğitim										
Erk. (N=137)	3,33	1,04	3,53	1,16	2,47	,90	2,26	,96	2,66	,73
Kız (N=144)	2,99	,84	3,58	1,00	2,04	,80	2,55	,91	2,73	,85
F	8,85*		,17		17,99*		6,62*		,55	
Fen-Ed.										
Erk. (N=43)	3,61	1,01	3,71	,98	2,61	,87	2,56	1,10	2,68	,67
Kız (N=44)	3,22	,82	4,11	,82	2,14	,95	2,67	1,04	3,07	,73
F	3,86*		4,28*		5,60*		,23		6,75*	
İkt. İd. Bil.										
Erk. (N=32)	3,57	,91	3,94	1,01	2,62	1,08	2,21	,79	2,77	,89
Kız (N=17)	3,16	,80	3,75	1,00	1,86	,71	2,38	1,02	2,85	,94
F	2,38		,41		6,79*		,40		,09	
İlahiyat										
Erk. (N=24)	4,00	,53	4,02	,62	2,79	,90	1,57	,63	2,57	,60
Kız (N=6)	3,38	1,43	2,91	,76	2,52	,79	1,95	,67	2,37	1,00
F***	--		--		--		--		--	
Mim. Müh.										
Erk. (N=45)	3,41	,98	3,65	,86	2,67	1,14	2,00	,72	2,82	,72
Kız (N=10)	3,16	,87	3,77	,74	2,00	,64	2,33	1,22	2,65	,91
F	,52		,15		3,22		1,24		,44	
Ziraat										
Erk. (N=46)	3,70	,95	4,12	,75	2,54	,95	2,64	,99	3,15	,88
Kız (N=56)	3,30	,81	4,14	,74	2,05	,80	3,00	,91	2,93	,82
F	5,27*		,03		7,63*		3,61		1,66	
Toplam										
Erk. (N=477)	3,50	,99	3,73	1,02	2,56	,96	2,26	,95	2,76	,77
Kız (N=521)	3,11	,85	3,78	,95	2,06	,82	2,63	,96	2,83	,84
F	25,81*		,46		47,83*		21,71*		,98	
Fakülteler ve Erk. F**	2,67*		3,18*		,65		5,66*		3,35*	
Fakülteler ve Kız F***	1,64		5,19*		,38		2,86*		1,75	

* .05 düzeyinde anlamlı.

** Fakülteler arası erkek öğrencilere ve *** ve kız öğrencilere ilişkin tek yönlü varyans.

*** İlahiyat Fakültesindeki kız öğrenci sayısı çok az olduğundan hem kendi içinde, hem de fakülteler arası analize alınmamıştır.

Çizelge 3-4 Devam

Fakülteler/ Cinsiyet	ÖLÇEKLER									
	Anomi		Özdinsellik		Ailenin Dinselliği		Ailenin İdol- leştirilmesi		Aile Disiplini	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
Eğitim										
Erk. (N=137)	2,99	,86	2,89	1,25	3,16	1,03	3,44	,78	2,69	,99
Kız (N=144)	3,37	,76	2,61	1,04	2,68	,91	3,32	,75	2,46	,92
F	15,23*		3,95*		17,05*		1,72		4,02*	
Fen-Ed.										
Erk. (N=43)	2,82	,74	2,92	1,16	2,89	,93	3,54	,83	2,73	,88
Kız (N=44)	3,39	,88	2,97	1,04	2,76	,92	3,48	,69	2,60	,96
F	10,34*		,05		,44		,14		,43	
İkt. İd. Bil.										
Erk. (N=32)	3,02	,83	3,23	1,17	3,32	1,02	3,46	,84	2,92	1,00
Kız (N=17)	3,20	,82	2,72	,87	2,81	,72	3,39	,96	2,50	,75
F	,51		2,42		3,27		,05		2,29	
İlahiyat										
Erk. (N=24)	3,13	,70	4,31	,38	3,89	,63	3,72	,63	3,06	,74
Kız (N=6)	3,16	1,13	4,29	,45	3,59	1,33	3,80	,92	2,50	1,26
F****	--		--		--		--		--	
Mim. Müh.										
Erk. (N=45)	3,03	,59	3,31	1,15	3,04	,97	3,66	,57	2,72	,87
Kız (N=10)	3,00	,94	2,44	,96	2,55	1,17	3,44	,80	2,65	1,10
F	,02		4,91*		1,96		1,01		,05	
Ziraat										
Erk. (N=46)	3,13	,98	3,27	,98	3,29	,83	3,64	,76	2,95	1,06
Kız (N=56)	3,30	,81	3,01	,86	2,96	,81	3,58	,90	2,52	1,08
F	,95		1,96		3,86*		,16		3,80*	
Toplam										
Erk. (N=327)	3,01	,81	3,14	1,19	3,20	,98	3,54	,76	2,79	,95
Kız (N=276)	3,33	,81	2,79	1,02	2,77	,91	3,42	,79	2,50	,96
F	23,70*		14,90*		29,64*		3,40		12,64*	
Fakülteler ve Erk. F**	,87		7,05*		3,77*		1,17		1,13	
Fakülteler ve Kız F***	,69		2,40*		1,14		1,14		,23	

* .05 düzeyinde anlamlı.

** Fakültelerdeki erkek ve *** kız öğrencilere ilişkin tek yönlü varyans analizi sonuçları.

**** İlahiyat Fakültesindeki kız öğrenci sayısı çok az olduğundan hem kendi içinde, hem de fakülteler arası analize alınmamıştır.

Çizelge 3-4 Devam

Fakülteler/ Cinsiyet	ÖLÇEKLER									
	Aile İçi Kabul- Ret		Yabancı Ayrımcılığı		Yahudi Ayrımcılığı		Ermeni Ayrımcılığı		Cinsellik	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
Eğitim										
Erk. (N=137)	2,42	,87	2,75	,77	2,95	1,01	2,44	,91	2,53	,84
Kız (N=144)	2,22	,81	2,75	,75	2,69	,85	2,43	,93	2,39	,73
F	4,22*		,00		5,57*		,01		1,15	
Fen-Ed.										
Erk. (N=43)	2,43	,91	2,88	,75	2,90	,88	2,64	,85	2,60	,85
Kız (N=44)	2,18	,93	2,82	,84	2,92	,76	2,99	,81	2,26	,73
F	1,63		,09		,01		3,92*		2,79	
İk. İd. Bil.										
Erk. (N=32)	2,32	,98	2,91	,67	2,98	,95	2,68	,96	2,15	,73
Kız (N=17)	2,05	1,01	2,84	,74	2,50	,95	2,50	,98	2,23	,68
F	,78		,12		2,84		,42		,11	
İlahiyat										
Erk. (N=24)	2,75	,74	2,88	,64	3,91	,70	3,29	,60	3,30	,65
Kız (N=6)	1,55	,75	3,05	,61	4,08	,58	3,41	,68	3,72	,71
F****	--		--		--		--		--	
Mim. Müh.										
Erk. (N=45)	2,26	,64	2,81	,84	2,93	1,09	2,57	,89	2,34	,80
Kız (N=10)	1,93	1,00	2,46	,80	2,26	,65	2,13	,64	2,06	,68
F	1,73		1,41		3,40		2,10		,99	
Ziraat										
Erk. (N=46)	2,19	,94	2,92	1,05	3,11	,81	2,95	,99	2,53	,78
Kız (N=56)	1,98	,80	2,99	,77	2,98	,86	2,80	,88	2,52	,73
F	1,40		,13		,62		,67		,01	
Toplam										
Erk. (N=327)	2,38	,86	2,83	,80	3,04	,98	2,64	,93	2,54	,84
Kız (N=276)	2,13	,85	2,81	,77	2,79	,86	2,61	,92	2,40	,76
F	12,91*		,04		10,79*		,18		3,18	
Fakülteler ve Erk. F**	1,62		,48		4,49*		5,05*		6,00*	
Fakülteler ve Kız F***	,95		1,46		2,90*		4,80*		1,05	

* .05 düzeyinde anlamlı.

** Fakültelerdeki erkek öğrencilere ve *** kız öğrencilere ilişkin tek yönlü varyans analizi sonuçları.

**** İlahiyat Fakültesindeki kız öğrenci sayısı çok az olduğundan hem kendi içinde, hem de fakülteler arası analize alınmamıştır.

Bunların dışında, "kısa otoriteriyenizm" ölçeğinde, kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Genel olarak diğer ölçeklere ilişkin ortalamalara bakıldığında, kızların otoriteriyen eğilimlerinin erkeklere göre daha düşük olduğu söylenebilir.

Çizelge 3-5 Fakültelele Göre Ölçeklere İlişkin Ortalama, Standart Sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

FAKÜLTE	ÖLÇEKLER									
	Kısa Otoriter.		Patriotizm		Savaş Eğilimi		Cunta Eğilimi		Güvensizlik	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
Eğitim (N=288)	3,16	,96	3,55	1,09	2,26	,89	2,41	,94	2,70	,79
Fen-Ed. (N=89)	3,42	,93	3,93	,91	2,37	,92	2,64	1,07	2,91	,74
İk. İd. Bi. (N=49)	3,43	,88	3,87	1,00	2,36	1,03	2,27	,87	2,80	,90
İlahiyat (N=33)	3,90	,79	3,84	,80	2,78	,89	1,59	,64	2,57	,69
Mim.Müh. (N=55)	3,36	,96	3,67	,83	2,55	1,09	2,06	,83	2,79	,75
Ziraat (N=106)	3,49	,89	4,12	,75	2,25	,90	2,82	,95	3,02	,86
F	5,34*		6,47*		2,65*		11,81*		3,22*	
	Anomi		Özdinsellik		Ailenin Dinselliği		Ailenin İdol- leştirilmesi		Aile Disiplini	
Eğitim (N=288)	3,18	,83	2,75	1,16	2,92	1,01	3,38	,77	2,58	,96
Fen-Ed. (N=89)	3,12	,86	2,94	1,08	2,81	,92	3,51	,75	2,66	,91
İk. İd. Bi. (N=49)	3,08	,82	3,05	1,09	3,14	,95	3,43	,87	2,77	,94
İlahiyat (N=33)	3,13	,80	4,35	,39	3,88	,80	3,73	,67	2,98	,89
Mim.Müh. (N=55)	3,02	,65	3,15	1,16	2,95	1,01	3,62	,62	2,71	,90
Ziraat (N=106)	3,23	,91	3,13	,94	3,14	,83	3,61	,85	2,72	1,01
F	.61		13,70*		7,36*		2,64*		1,36	
	Aile İçi Kabul- Ret		Yabancı Ayrımcılığı		Yahudi Ayrımcılığı		Ermeni Ayrımcılığı		Cinsellik	
Eğitim (N=288)	2,33	,85	2,74	,76	2,82	,93	2,43	,92	2,45	,77
Fen-Ed. (N=89)	2,30	,91	2,85	,78	2,91	,81	2,82	,84	2,41	,78
İk. İd. Bi. (N=49)	2,23	,99	2,89	,69	2,81	,97	2,62	,96	2,18	,71
İlahiyat (N=33)	2,48	,84	2,89	,61	3,98	,67	3,32	,58	3,38	,65
Mim.Müh. (N=55)	2,20	,72	2,75	,84	2,81	1,05	2,49	,86	2,29	,78
Ziraat (N=106)	2,07	,87	2,93	,90	3,02	,84	2,85	,94	2,57	,79
F	1,93		1,19		10,26*		9,16*		11,14*	

*.05 düzeyinde anlamlı.

Lise örnekleminde, öğrenciler daha çok Ermeni ayrımcılığı konusunda cinsiyet açısından farklı tutumlara sahipken, bu eğilim üniversitede Yahudi ayrımcılığına ilişkin tutumlarda görülmektedir. Bununla birlikte, her iki örnekleme de, kız öğrenciler Yahudi ve Ermeni ayrımcılığı konusunda erkeklere göre daha düşük ortalamalara sahip bulunmaktadır. Bu bulguların ortaya çıkmasında, kızların erkeklere göre “özdinsellik ve ailenin dinselliği” ölçeklerine ilişkin ortalamalarının daha düşük olmasının etkili olabileceği ileri sürülebilir.

Yalnızca erkek öğrenciler dikkate alındığında, fakülteler açısından erkekler arasında 8 ölçekte; kız öğrenciler dikkate alındığında, kızlar arasında 5 ölçekte anlamlı farklar bulunmaktadır. Erkek öğrenciler arasındaki farklılaşmalar, karşılaştırma uygun olmamakla birlikte, yaklaşık lise örneklemindeki liseler arasındaki farklılaşmaya benzerdir. Aynı durum kızlar için sözkonusu değildir.

Çizelge 3-6 Üniversite Öğrencilerinin Sınıflara Göre Ölçeklere İlişkin Ortalama, Standart Sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları¹

Sınıflar	ÖLÇEKLER									
	Kısa Oto-riteryenizm		Patriotizm		Savaş Eğilimi		Cunta Eğilimi		Güvensizlik	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
Bir (N=309)	3,43	,93	3,84	,99	2,42	,93	2,58	,98	2,84	,82
Dört (N=278)	3,16	,93	3,64	1,01	2,19	,91	2,36	,94	2,77	,80
F	12,45*		5,69*		8,86*		7,68*		1,25	
	Anomi		Özdinsellik		Ailenin Dinselliği		Ailenin İdoleştirilmesi		Aile Disiplini	
Bir (N=379)	3,22	,85	3,00	1,14	2,96	,98	3,50	,76	2,73	,97
Dört (N=278)	3,09	,81	2,82	1,08	2,97	,95	3,43	,80	2,55	,96
F	3,94*		3,74*		,01		,94		4,63*	
	Aile İçi Kabul-Ret		Yabancı Ayrımcılığı		Yahudi Ayrımcılığı		Ermeni Ayrımcılığı		Cinsellik	
Bir (N=309)	2,24	,85	2,81	,77	2,95	,91	2,69	,93	2,42	,78
Dört (N=278)	2,27	,88	2,80	,82	2,77	,91	2,47	,91	2,41	,78
F	,17		,001		5,53*		8,52*		,005	

* .05 düzeyinde anlamlı.

¹ Anketler uygulandığında, İlahiyat Fakültesi'nin son sınıfı olmadığından, bu çizelgede İlahiyat Fakültesi öğrencileri analiz dışında bırakılmıştır.

Cinsiyet farklılığı gözlemlenmemiş, fakültelerin birbirleriyle karşılaştırıldığı Çizelge 3-5 incelendiğinde, dört ölçek dışında (Anomi, aile disiplini, aile içi kabul-ret ve yabancı ayrımcılığı) diğer ölçekler açısından fakülteler arasında anlamlı farklar bulunmuştur. Anlamlı farklar çıkan ölçeklerdeki ortalamalara bakıldığında, İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin, cunta eğilimi ve güvensizlik dışında, tüm ölçeklerde daha yüksek ortalamalara sahip oldukları görülmektedir. Lise örneğinde İmam Hatip Lisesindeki eğilimin, İlahiyat Fakültesinde de sürdüğü gözlenmektedir. İlahiyat Fakültesinin yanı sıra, Ziraat Fakültesi öğrencilerinin de ölçeklere ilişkin ortalamalarının, diğer fakültelere göre oldukça yüksek olduğu gözlenmektedir.

Çizelge 3-7 Üniversite Öğrencilerinin Fakültelere ve Sınıflara Göre Ölçeklere İlişkin Ortalama, Standart Sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

FAKÜLTE/ SINIFLAR	ÖLÇEKLER									
	Kısa Otoriter.		Patriotizm		Savaş Eğilimi		Cunta Eğilimi		Güvensizlik	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
Eğitim										
Bir (N=161)	3,34	,93	3,67	1,12	2,33	,94	2,49	,97	2,75	,82
Dört (N=127)	2,93	,94	3,38	1,04	2,17	,81	2,31	,89	2,65	,76
F	13,20*		5,11*		2,43		2,51		1,19	
Fen-Ed.										
Bir (N=46)	3,67	,88	4,10	,79	2,56	,84	2,91	1,07	2,90	,72
Dört (N=43)	3,14	,90	3,74	1,01	2,17	,98	2,35	,99	2,92	,76
F	7,73*		3,59*		3,91*		6,41*		,02	
İkt. İd. Bil.										
Bir (N=33)	3,48	,89	4,04	,87	2,56	1,07	2,54	,86	2,82	,95
Dört (N=16)	3,31	,89	3,53	1,19	1,93	,80	1,73	,61	2,76	,81
F	,42		2,93		4,26*		11,06*		,03	
İlahiyat										
Bir (N=33)	3,90	,79	3,84	,80	2,78	,89	1,59	,64	2,57	,69
Dört	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
F	-		-		-		-		-	
Mim.-Müh.										
Bir (N=33)	3,30	1,03	3,75	,82	2,55	,97	2,19	,92	2,90	,80
Dört (N=22)	3,45	,86	3,56	,86	2,54	1,27	1,87	,64	2,63	,66
F	,30		,72		,001		2,09		1,64	
Ziraat										
Bir (N=36)	3,59	,89	4,15	,68	2,37	,88	2,96	,84	3,17	,80
Dört (N=70)	3,44	,89	4,11	,78	2,19	,90	2,75	1,01	2,94	,89
F	,64		,05		,99		1,22		1,67	

* .05 düzeyinde anlamlı.

Üniversite öğrencilerinin 1. sınıftan 4. sınıfa doğru otoriteriyen eğilimlerinin nasıl değiştiği, Çizelge 3-6'daki verilerden anlaşılabilir. Çizelgeye bakıldığında

“aile içi kabul-ret, yabancı ayrımcılığı ve ailenin dinselliği” dışındaki tüm alt ölçeklerde, son sınıf lehine anlamlı farklar görülmektedir. Bu bulgu, üniversite yaşantılarının, öğrencilerin otoriteryen eğilimlerinin düşmesinde etkili olduğu biçiminde değerlendirilebilir.

Fakülteler açısından, otoriteryen eğilimlerin 1. ve 4. sınıflardaki görünümüne bakıldığında (Çizelge 3-7), Ziraat Fakültesindeki öğrenciler arasında, tüm ölçeklerde anlamlı farkların bulunmadığı görülmektedir. Bunun yanı sıra, bir ve dördüncü sınıf Mimarlık Mühendislik Fakültesi öğrencileri arasında da, “Ermeni ayrımcılığı” alt ölçeği dışında anlamlı farklar bulunmamıştır.

Gerek Eğitim, gerekse Fen Edebiyat Fakültesi 1. ve 4. sınıf öğrencileri arasında ise 6 ölçekte; İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencileri arasında da 3 ölçekte, 4. sınıflar lehine anlamlı farklar görülmektedir. Özetle, Ziraat ve Mimarlık-Mühendislik Fakültesi öğrencilerinde, üniversite öğreniminin, bu eğilimlerin azalmasında istenilen nitelikte bir etkisinin olmadığı; 1. sınıftaki eğilimlerin belirli bir kararlılıkla sürdüğü söylenebilir.

Çizelge 3-7 Devam

FAKÜLTE/	ÖLÇEKLER									
	Anomi		Özdinsellik		Ailenin Dinselliği		Ailenin İdolleş.		Aile Disiplini	
Eğitim										
Bir (N=161)	3,30	,83	2,90	1,21	2,88	1,02	3,45	,74	2,65	,96
Dört (N=128)	3,03	,80	2,57	1,07	2,97	,99	3,28	,79	2,49	,97
F	7,76*		6,13*		,56		3,36		1,94	
Fen-Ed.										
Bir (N=46)	3,10	,87	3,00	1,01	2,97	,81	3,59	,72	2,90	,89
Dört (N=43)	3,13	,86	2,88	1,16	2,65	1,00	3,41	,78	2,40	,86
F	,01		,27		2,76		1,26		6,97*	
İkt. İd. Bil.										
Bir (N=33)	3,09	,89	3,23	1,06	3,37	,89	3,46	,87	2,81	,95
Dört (N=16)	3,07	,69	2,68	1,11	2,67	,91	3,37	,91	2,68	,94
F	,004		2,85		6,50*		,12		,20	
İlahiyat										
Bir (N=33)	3,13	,80	4,35	,39	3,88	,80	3,73	,67	2,98	,89
Dört	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
F	-		-		-		-		-	
Mim.-Müh.										
Bir (N=33)	2,96	,62	3,23	1,19	2,96	1,07	3,63	,67	2,65	,87
Dört(N=22)	3,11	,71	3,04	1,14	2,93	,94	3,59	,55	2,80	,96
F	,62		,33		,01		,04		,38	
Ziraat										
Bir (N=36)	3,37	1,00	2,98	,98	2,92	,93	3,48	,90	2,86	1,23
Dört (N=70)	3,15	,86	3,20	,91	3,25	,77	3,67	,82	2,66	1,02
F	1,36		1,33		3,54		1,27		,75	

* .05 düzeyinde anlamlı.

Çizelge 3-7 Devam

FAKÜLTE/	ÖLÇEKLER									
	Aile İçi Kabul-Ret		Yabancı Ayrımcılığı		Yahudi Ayrımcılığı		Ermeni Ayrımcılığı		Cinsellik	
Eğitim										
Bir (N=161)	2,32	,86	2,80	,76	2,93	,93	2,54	,94	2,49	,78
Dört (N=128)	2,35	,84	2,67	,76	2,67	,93	2,29	,88	2,42	,77
F		,07		1,92		5,36*		5,11*		,30
Fen-Ed.										
Bir (N=46)	2,26	,84	2,71	,61	2,97	,79	2,97	,85	2,21	,65
Dört (N=43)	2,35	,99	3,01	,92	2,84	,83	2,66	,80	2,59	,85
F		,20		3,32		,56		2,95		3,92*
İkt. İd. Bil.										
Bir (N=33)	2,16	,88	2,94	,71	2,94	1,03	2,79	,93	2,26	,66
Dört (N=16)	2,37	1,19	2,77	,65	2,54	,78	2,26	,95	2,07	,77
F		,49		,71		1,84		3,45		,69
İlahiyat										
Bir (N=33)	2,48	,84	2,89	,61	3,98	,67	3,32	,58	3,38	,65
Dört	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
F		-		-		-		-		-
Mim.-Müh.										
Bir (N=33)	2,15	,76	2,78	,91	2,87	1,04	2,70	,90	2,39	,88
Dört (N=22)	2,28	,65	2,69	,73	2,71	1,08	2,17	,69	2,13	,60
F		,41		,15		,27		5,17*		1,42
Ziraat										
Bir (N=36)	2,05	,92	2,87	,92	3,09	,75	2,93	,87	2,53	,78
Dört (N=70)	2,07	,84	2,96	,90	2,98	,89	2,81	,98	2,57	,79
F		,01		,26		,45		,38		,30

* .05 düzeyinde anlamlı.

Üniversite örnekleminde, öğrencilere mezun oldukları liseler de sorulmuştur. Öğrencilerin mezun oldukları liselere göre dağılımını gösteren Çizelge 3-8 incelendiğinde, lise örneklemindeki bulgularla bu bulguların benzer özellikler taşıdığı gözlenebilmektedir. Yineleme olmaması açısından, bu bulgular açıklanmamıştır. Bununla birlikte, yine lise örnekleminde olduğu gibi, İmam Hatip Lisesi mezunlarının, “cunta eğilimi, anomi ve aile içi kabul-ret” ölçekleri dışındaki ölçeklere ilişkin ortalamalarının, diğer liselerden mezun olanlara göre daha yüksek olduğu gözlenmektedir.

Çizelge 3-8 Üniversite Öğrencilerinin Mezun Oldukları Liselere Göre Ölçeklere İlişkin Ortalama, Standart Sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

MEZUN OLUNAN LİSE	ÖLÇEKLER									
	Kısa Otoriter.		Patriotizm		Savaş Eğilimi		Cunta Eğilimi		Güvensizlik	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
Özel (18)	3,46	,84	3,94	,99	2,11	,84	2,38	1,10	2,75	,82
Anadolu (N=49)	3,43	,92	3,78	,91	2,21	,83	2,40	,87	2,63	,78
Devlet (N=403)	3,27	,97	3,75	1,00	2,32	,96	2,51	,98	2,85	,80
Ticaret (N=22)	3,31	,68	3,80	1,14	2,34	,99	2,76	1,17	2,74	,84
Endüstri (N=46)	3,48	,98	3,69	1,03	2,47	,77	2,14	,85	2,67	,81
İmam Hatip (N=31)	3,86	,85	3,91	,82	2,71	,99	1,89	,80	2,75	,74
Başka (32)	3,04	,89	3,51	1,08	2,16	,86	2,16	,83	2,64	,92
F	2,67*		,59		1,55		3,69*		1,14	
	Anomi		Özdinsellik		Ailenin Dinselliği		Ailenin İdolleştirilmesi		Aile Disiplini	
Özel (18)	3,00	,81	2,35	,71	2,58	1,03	3,61	,71	2,52	1,13
Anadolu (N=49)	3,06	,80	2,91	1,15	2,83	,97	3,59	,77	2,44	,94
Devlet (N=403)	3,22	,81	2,92	1,12	2,98	,96	3,48	,78	2,66	,97
Ticaret (N=22)	3,15	1,11	2,63	1,05	3,00	,90	3,27	,92	2,68	1,09
Endüstri (N=46)	2,98	,87	3,17	1,14	2,98	,97	3,53	,78	2,78	,97
İmam Hatip (N=31)	2,99	,71	4,18	,49	3,91	,80	3,67	,64	2,88	,75
Başka (32)	2,97	,86	2,71	1,18	2,81	,85	3,26	,85	2,45	,97
F	1,48		8,20*		5,81*		1,24		1,06	
	Aile İçi Kabul-Ret		Yabancı Ayrımcılığı		Yahudi Ayrımcılığı		Ermeni Ayrımcılığı		Cinsellik	
Özel (18)	1,81	,86	2,29	,77	2,57	,74	2,38	,91	2,14	,58
Anadolu (N=49)	2,09	,79	2,55	,60	2,73	,90	2,49	,82	2,22	,71
Devlet (N=403)	2,25	,86	2,87	,79	2,89	,94	2,63	,95	2,46	,79
Ticaret (N=22)	2,37	,67	3,13	,93	2,99	,96	2,66	,93	2,76	,46
Endüstri (N=46)	2,55	,91	2,71	,88	3,05	,90	2,67	,90	2,46	,83
İmam Hatip (N=31)	2,33	,77	2,81	,66	3,84	,60	3,08	,64	3,25	,82
Başka (32)	2,44	,96	2,79	,80	2,71	,85	2,31	,89	2,578	,96
F	2,31*		3,37*		6,50*		2,29*		5,38*	

* .05 düzeyinde anlamlı.

Üniversite öğrencilerinin farklı illerden/bölgelerden gelmeleri nedeniyle, lise ve üniversite karşılaştırmasının istenilen nitelikte bulgular sunamayacağı düşünüldüğünden, ailesinin eski ikamet yeri Adana olan Devlet Lisesi öğrencileriyle, Devlet Lisesinden mezun üniversite öğrencileri birbirleriyle ölçek ortalamaları açısından karşılaştırılmıştır. Eski ikamet yeri Adana olup diğer liselerden mezun olan üniversite öğrencilerinin sayısının çok az olması nedeniyle, yalnızca Devlet Lisesi analize alınmıştır.

Çizelge 3-9 Ailesinin Eski İkamet Yeri Adana Olan Devlet Lisesi ve Devlet lisesinden Mezun olan Üniversite Öğrencilerine Göre Ölçeklere İlişkin Ortalama, Standart Sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

OKUL	ÖLÇEKLER									
	Kısa Otoriteriyenizm		Patriotizm		Savaş Eğilimi		Cunta Eğilimi		Güvensizlik	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
Devlet Lise. (N=210)	3,82	,77	4,20	,80	2,43	,87	3,01	,89	3,18	,80
Üniversite 1 (N=71)	3,38	,92	4,06	,88	2,60	1,01	2,85	,93	2,83	,76
Üniversite 4 (N=65)	3,14	,96	3,70	,99	2,10	,93	2,30	,95	2,87	,79
F	18,96*		8,26*		5,30*		15,01*		7,27*	
	Anomi		Özdinsellik		Ailenin Dinselliği		Ailenin İdolleştirilmesi		Aile Disiplini	
Devlet Lise. (N=210)	3,61	,81	3,27	,87	3,17	,87	3,53	,77	3,07	1,03
Üniversite 1 (N=71)	3,21	,78	3,08	1,09	3,08	,93	3,50	,77	3,07	,96
Üniversite 4 (N=65)	3,10	,83	2,83	1,11	2,96	,99	3,40	,75	2,57	,90
F	12,87*		5,32*		1,36		,73		6,59*	
	Aile İçi Kabul-Ret		Yabancı Ayrımcılığı		Yahudi Ayrımcılığı		Ermeni Ayrımcılığı		Cinsellik	
Devlet Lise. (N=210)	2,12	,85	2,62	,79	3,19	,67	2,96	,81	2,46	,80
Üniversite 1 (N=71)	2,32	,90	2,82	,77	2,94	,80	2,87	,87	2,48	,77
Üniversite 4 (N=65)	2,22	,94	2,89	,88	2,83	,98	2,60	1,01	2,38	,82
F	1,47		3,54*		6,86*		4,36*		,23	

* .05 düzeyinde anlamlı.

Çizelge 3-9'a bakıldığında, lise öğrencilerinin üniversite öğrencilerine göre, "Aile içi kabul-ret" ölçeği dışında daha yüksek ortalamalara sahip oldukları görülmektedir. Gruplar arasında "ailenin dinselliği, ailenin idolleştirilmesi, aile içi kabul-ret ve cinsellik" ölçekleri ortalamaları arasında anlamlı farklar bulunmuştur. Diğer bir deyişle, ortalamalar da göz önüne alındığında, lise son sınıftan üniversite son sınıfa doğru otoriteriyen eğilimlerde düşme gözlenmektedir.

Bu alt başlık altında ele alınan tüm bulgular göz önüne alındığında, kimi farklılıklar olmakla birlikte, genel olarak;

- Cinsiyet açısından, lise ve üniversite gençliğinde, kızların daha az otoriteryen özellikler taşıdıkları,
- Patriotizm, cunta eğilimi, güvensizlik ve anomi ölçeklerine ilişkin tutumlar açısından, lise ve üniversitedeki kızların erkeklerden daha yüksek ortalamalara sahip oldukları, diğer alt ölçeklerde ise kızların ortalamalarının erkeklere göre daha düşük olduğu,
- Lise türleri açısından, farklı liselerde okuyan öğrencilerin ölçeklere ilişkin ortalamalarının farklılaştığı, özellikle İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin birçok alt ölçekte, diğer lise öğrencilerine göre daha yüksek, Özel ve Anadolu Lisesi öğrencilerinin de daha düşük ortalamalara sahip oldukları,
- Farklı liselerde okuyan erkek öğrencilerin, ölçeklere ilişkin tutum ortalamalarında farklılıklar olduğu, aynı eğilimin farklı liselerde okuyan kız öğrencilerde de görüldüğü,
- İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin, diğer fakülte öğrencilerine göre daha yüksek otoriteryen eğilimler gösterdikleri, bu fakülteyi sırasıyla Ziraat ve Mimarlık-Mühendislik Fakültelerinin izlediği, Eğitim ve Fen-Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin daha düşük otoriteryen eğilimlere sahip olduğu,
- Eski ikamet yeri Adana olan Devlet Lisesi son sınıf ve Devlet Lisesinden mezun olan birinci ve dördüncü sınıfta okuyan öğrenciler göz önüne alındığında, üniversite dördüncü sınıfa doğru ölçeklere ilişkin ortalamaların giderek düştüğü, diğer bir deyişle otoriteryen eğilimlerin azaldığı, söylenebilir.

3.2 Aileye İlişkin Bazı Göstergeler

3.2.1 Hane Büyüklüğü ve Aile Türü

Hane büyüklüğü, diğer bir deyişle evde yaşayan kişi sayısı ile aile türünün (çekirdek, geniş) lise ve üniversite öğrencilerinin otoriteryen tutumlarında farklılaşma oluşturup oluşturmadığına bakılmış ve elde edilen veriler, aşağıdaki çizelgelerde sunulmuştur.

Çizelge 10'a genel olarak bakıldığında, evde yaşayan kişi sayısı arttıkça, - hane büyüklüğü 10'dan yukarı olanlar hariç- lise öğrencilerinin ölçeklere ilişkin ortalamalarının da arttığı gözlenmektedir.

Çizelge 3-10 Lise Hane Büyüklüğüne Göre Ölçeklere İlişkin Ortalama, Standart Sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

HANE BÜYÜK.	ÖLÇEKLER									
	Kısa Otoriter.		Patriotizm		Savaş Eğilimi		Cunta Eğilimi		Güvensizlik	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
1-3 (N=88)	3,74	,90	4,24	,88	2,52	,99	2,74	1,02	3,15	,87
4-5 (N=494)	3,81	,78	4,23	,76	2,47	,88	2,97	,89	3,12	,84
6-7 (N=318)	3,94	,76	4,26	,79	2,56	,89	3,05	,88	3,24	,88
8-9 (N=69)	4,18	,61	4,37	,65	2,51	,82	2,93	,91	3,20	,97
10- (N=19)	3,94	,62	4,32	,52	2,57	,96	2,82	1,02	2,90	,78
F	4,74*		,53		,55		2,22		1,34	
	Anomi		Özdinsellik		Ailenin Dinselliği		Ailenin İdol-leştirilmesi		Aile Disiplini	
1-3 (N=88)	3,36	,82	3,11	,97	3,07	1,00	3,41	,80	2,83	1,15
4-5 (N=494)	3,54	,75	3,27	,91	3,29	,89	3,65	,71	2,96	1,02
6-7 (N=318)	3,65	,74	3,53	,87	3,49	,83	3,64	,74	3,11	1,01
8-9 (N=69)	3,56	,85	3,84	,80	3,73	,69	3,65	,71	3,24	,90
10- (N=19)	3,32	1,00	3,76	,93	3,50	,99	3,57	,76	3,23	1,07
F	3,17*		11,34*		7,97*		2,04		2,64*	
	Aile İçi Kabul-Ret		Yabancı Ayrımcılığı		Yahudi Ayrımcılığı		Ermeni Ayrımcılığı		Cinsellik	
1-3 (N=88)	2,03	,89	2,50	,99	3,05	,95	2,72	,94	2,31	,81
4-5 (N=494)	1,97	,78	2,55	,78	3,20	,75	3,01	,84	2,44	,87
6-7 (N=318)	2,12	,87	2,65	,80	3,42	,69	3,12	,80	2,67	,83
8-9 (N=69)	2,04	,88	2,67	,71	3,36	,67	3,11	,69	2,88	,81
10- (N=19)	2,50	,96	2,80	,91	3,42	,70	2,91	1,02	2,89	,97
F	2,90*		1,42		6,69*		4,09*		8,95*	

* .05 düzeyinde anlamlı.

Diğer bir deyişle hane büyüklüğü, öğrencilerin otoriteren tutumlarını etkilemektedir. Hane büyüklüğü arttıkça, “kısa otoriterenizm, özdinsellik, ailenin dinselliği, aile disiplini, Yahudi ve Ermeni ayrımcılığı ile cinselliğe” ilişkin ölçeklerde de artış ve farklılaşma olduğu görülmektedir. Bu bulgular çerçevesinde, hane büyüklüğü arttıkça dinsel eğilimlerin de arttığı ve buna bağlı olarak da, diğer otoriteren eğilimlerin de güçlendiği söylenebilir. Zaten hane büyüklüğünün de, geleneksel aileyi gösterdiği kabul edilmektedir¹.

Lise öğrencilerinde hane büyüklüğü ile otoriteren tutumlar arasında görülen ilişki, üniversite örneğinde gözlenmemektedir. Çizelge 3-11 incelendiğinde, hane büyüklüğünün cinsellik, ailenin dinselliği ve cunta eğilimi dışında farklılaşmalara yol açmadığı görülmektedir.

¹ Büyük Hane, Geniş Aile ve Kirada Oturma birlikte gitmektedir.

Çizelge 3-11 Üniversite Öğrencilerinin Hane Büyüklüğüne Göre Ölçeklere İlişkin Ortalama, Standart Sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

HANE BÜYÜK.	ÖLÇEKLER									
	Kısa Otoriteriyenizm		Patriotizm		Savaş Eğilimi		Cunta Eğilimi		Güvensizlik	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
1-3 (N=83)	3,30	,92	3,85	,92	2,51	,99	2,45	,95	2,75	,83
4-5 (N=319)	3,34	,94	3,76	,99	2,29	,88	2,47	,94	2,82	,83
6-7 (N=152)	3,26	,98	3,73	1,01	2,31	,92	2,43	1,03	2,78	,77
8-9 (N=37)	3,47	,93	3,66	1,01	2,29	1,00	2,35	,97	2,71	,69
10-... (N=14)	3,78	,76	3,27	1,13	2,59	1,23	1,57	,82	2,89	,80
F		1,25		1,08		1,19		2,90*		,29
	Anomi		Özdinsellik		Ailenin Dinselliği		Ailenin İdoleştirilmesi		Aile Disiplini	
1-3 (N=83)	3,01	,76	3,04	1,13	2,93	,94	3,56	,72	2,64	,97
4-5 (N=319)	3,21	,84	2,97	1,07	2,97	,97	3,45	,80	2,61	,97
6-7 (N=152)	3,18	,82	2,90	1,12	3,10	,97	3,50	,78	2,68	,92
8-9 (N=37)	3,06	,81	3,07	1,39	2,93	1,04	3,46	,74	3,01	1,01
10-... (N=14)	3,00	,80	3,63	1,43	3,80	,88	3,64	,74	3,10	,90
F		1,20		1,47		2,92*		,53		2,21
	Aile İçi Kabul-Ret		Yabancı Ayrımcılığı		Yahudi Ayrımcılığı		Ermeni Ayrımcılığı		Cinsellik	
1-3 (N=83)	2,32	,87	2,84	,78	2,93	,88	2,62	,90	2,52	,83
4-5 (N=319)	2,22	,84	2,80	,80	2,91	,91	2,62	,91	2,41	,75
6-7 (N=152)	2,29	,88	2,80	,78	2,92	,95	2,64	,92	2,51	,83
8-9 (N=37)	2,41	,92	2,98	,79	2,94	1,00	2,77	1,13	2,75	,88
10-... (N=14)	2,46	,98	2,66	,71	3,12	1,37	2,26	1,06	3,09	1,19
F		,79		,59		,17		,79		2,70*

* .05 düzeyinde anlamlı.

Evde anne, baba ve çocuklar dışında başka akrabaların yaşayıp yaşamadığına ilişkin sorulan soru çerçevesinde; eğer aile anne, baba ve çocuklardan oluşuyorsa çekirdek, eğer bunların dışında başka akrabalar da varsa geniş aile olarak nitelendirilmiştir. Bu nitelendirmeye göre, lise öğrencilerinin beş ölçeğe (kısa otoriteriyenizm, özdinsellik, ailenin dinselliği, aile disiplini, yabancı ayrımcılığı) ilişkin tutumlarında anlamlı farklar olduğu görülmektedir. Bu bulgular, hane büyüklüğü ile ilgili elde edilen bulgularla büyük ölçüde örtüşmektedir.

Üniversite öğrencilerinin “anomi” dışındaki tüm ölçeklere ilişkin tutumlarının, ailelerinin geniş ya da çekirdek aile tipinde olup olmamasına göre farklılaşmadığı, Çizelge 3-13 incelendiğinde anlaşılmaktadır. Hane büyüklüğüne ilişkin elde edilen bulgularla bu bulgular benzer özellikler taşımaktadır.

Çizelge 3-12 Lise Aile Türüne Göre Ölçeklere İlişkin Ortalama, Standart Sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

AİLE TÜRÜ	ÖLÇEKLER									
	Kısa Otoriter.		Patriotizm		Savaş Eğilimi		Cunta Eğilimi		Güvensizlik	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
Geniş (N=130)	4,00	,74	4,37	,70	2,50	,93	2,94	,89	3,25	,90
Çekirdek (N=871)	3,86	,78	4,24	,78	2,52	,89	2,98	,91	3,15	,86
F	4,05*		3,46		,08		,20		1,49	
	Anomi		Özdinsellik		Ailenin Dinselliği		Ailenin İdol- leştirilmesi		Aile Disiplini	
Geniş (N=130)	3,54	,77	3,54	,87	3,52	,88	3,65	,79	3,27	,99
Çekirdek (N=871)	3,56	,77	3,37	,91	3,35	,88	3,63	,72	2,99	1,02
F	,07		4,13*		3,91*		,09		8,39*	
	Aile İçi Kabul- Ret		Yabancı Ayrımcılığı		Yahudi Ayrımcılığı		Ermeni Ayrımcılığı		Cinsellik	
Geniş (N=130)	1,98	,86	2,45	,79	3,34	,75	2,94	,81	2,67	,96
Çekirdek (N=871)	2,05	,83	2,62	,80	3,27	,76	3,05	,84	2,52	,85
F	,93		5,06*		,87		1,71		3,28	

* .05 düzeyinde anlamlı.

Çizelge 3-13 Üniversite Öğrencilerinin Aile Türüne Göre Ölçeklere İlişkin Ortalama, Standart Sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

AİLE TÜRÜ	ÖLÇEKLER									
	Kısa Otoriter.		Patriotizm		Savaş Eğilimi		Cunta Eğilimi		Güvensizlik	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
Geniş (N=92)	3,32	,98	3,69	1,06	2,35	,99	2,33	,97	2,76	,76
Çekirdek (N=519)	3,32	,94	3,76	,98	2,33	,92	2,45	,97	2,80	,82
F	,005		,33		,01		1,13		,23	
	Anomi		Özdinsellik		Ailenin Dinselliği		Ailenin İdolleştirilmesi		Aile Disiplini	
Geniş (N=92)	2,98	,814	2,99	1,26	3,21	,95	3,62	,75	2,75	1,13
Çekirdek (N=519)	3,19	,83	2,99	1,11	2,98	,97	3,46	,78	2,65	,94
F	4,72*		,001		4,45*		3,10		,78	
	Aile İçi Kabul- Ret		Yabancı Ayrımcılığı		Yahudi Ayrımcılığı		Ermeni Ayrımcılığı		Cinsellik	
Geniş (N=92)	2,28	,94	2,73	,71	2,89	,99	2,50	,94	2,48	,91
Çekirdek (N=519)	2,26	,85	2,82	,80	2,93	,92	2,65	,92	2,50	,79
F	,03		1,01		,15		2,08		,023	

* .05 düzeyinde anlamlı.

Hane büyüklüğü ve aile türünün, genel olarak bakıldığında üniversite öğrencilerinin tutumlarını, lise öğrencileri kadar etkilemediği söylenebilir.

3.2.2 Anne-Babanın Sağ Olup Olmaması

Anne-babanın sağ olup olmamasının, lise ve üniversite öğrencilerinin otoriteriyen tutumlarını nasıl etkilediğine ilişkin soruya yönelik olarak hazırlanan çizelgeler, aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 3-14 Lise Öğrencilerinin Babanın Yaşıyor Olup Olmamasına Göre Ölçeklere İlişkin Ortalama, Standart Sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

BABA	ÖLÇEKLER									
	Kısa Oto-riteryanizm		Patriotizm		Savaş Eğilimi		Cunta Eğilimi		Güvensizlik	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
Yaşıyor (N=954)	3,87	,77	4,25	,77	2,53	,89	2,98	,91	3,16	,86
Yaşamıyor (N=49)	3,86	,80	4,29	,73	2,46	,91	2,98	,82	3,12	,86
F	.03		.08		.27		.01		.09	
	Anomi		Özdinsellik		Ailenin Dinselliği		Ailenin İdoleştirilmesi		Aile Disiplini	
Yaşıyor (N=954)	3,55	,77	3,39	,92	3,36	,88	3,63	,73	3,02	1,02
Yaşamıyor (N=49)	3,69	,77	3,39	,69	3,58	,85	3,72	,74	3,18	1,03
F	1,44		.00		2,89		.68		1,07	
	Aile İçi Kabul-Ret		Yabancı Ayrımcılığı		Yahudi Ayrımcılığı		Ermeni Ayrımcılığı		Cinsellik	
Yaşıyor (N=954)	2,05	,83	2,59	,80	3,27	,76	3,04	,84	2,54	,87
Yaşamıyor (N=49)	1,92	,89	2,73	,98	3,34	,76	2,96	,83	2,59	,86
F	1,13		1,34		.35		.36		.11	

* .05 düzeyinde anlamlı.

Annenin yaşıyor olup olmamasının, lise öğrencilerinin aile disiplini dışındaki ölçeklerde anlamlı farklara yol açmadığı, Çizelge 3-15’de görülmektedir. Ancak annesi yaşamayan öğrencilerin sayısının az olması, bu konuda bir yorum yapmayı güçleştirmektedir. Beklenenin tersine, aile disiplini de dahil olmak üzere, “savaş eğilimi ve yabancı ayrımcılığı” dışındaki tüm ölçeklerde, bu öğrencilerin daha yüksek ortalamalara sahip oldukları gözlenmektedir.

Çizelge 3-15 Lise Öğrencilerinin Annenin Yaşıyor Olup Olmamasına Göre Ölçeklere İlişkin Ortalama, Standart Sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

ANNE	ÖLÇEKLER									
	Kısa Oto- riteryanizm		Patriotizm		Savaş Eğilimi		Cunta Eğilimi		Güvensizlik	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
Yaşıyor (N=987)	3,87	,78	4,25	,77	2,53	,89	2,98	,91	3,16	,86
Yaşamıyor (N=12)	4,13	,43	4,62	,44	2,47	,82	3,02	,58	3,12	,87
F	1,37		2,72		,04		,03		,02	
	Anomi		Özdinsellik		Ailenin Dinselliği		Ailenin İdol- leştirilmesi		Aile Disiplini	
Yaşıyor (N=987)	3,55	,77	3,39	,91	3,37	,88	3,62	,73	3,03	1,02
Yaşamıyor (N=12)	3,84	,39	3,59	,59	3,79	,79	4,02	,76	3,66	,91
F	1,54		,58		2,66		3,38		4,53*	
	Aile İçi Kabul- Ret		Yabancı Ayrımcılığı		Yahudi Ayrımcılığı		Ermeni Ayrımcılığı		Cinsellik	
Yaşıyor (N=987)	2,04	,83	2,60	,81	3,28	,76	3,03	,84	2,55	,87
Yaşamıyor (N=12)	2,11	,78	2,44	,75	3,33	,52	3,27	,62	2,61	,67
F	,08		,44		,05		,97		,05	

* .05 düzeyinde anlamlı.

Anne-babanın yaşıyor olup olmamasının, üniversite öğrencilerinin otoriteryen tutumları üzerinde anlamlı farklılaşmalara yol açmadığı, Çizelge 3-16 ve 3-17'de gözlenebilmektedir. Bir kez daha yinelemek gerekirse, özellikle annesi yaşamayan öğrencilerin sayısının azlığı, yorum yapmayı güçleştirmektedir.

Sonuç olarak, anne-babanın sağ olup olmamasının, gerek lise, gerekse üniversite öğrencilerinin otoriteryen tutumları üzerinde farklılaşmalara yol açmadığı söylenebilir.

Anne-Babanın medeni durumu ile ilgili çizelgeler, boşanmış ve ayrı yaşayan anne ve babaların sayısı çok az olduğundan hazırlanmamıştır.

Çizelge 3-16 Üniversite Öğrencilerinin Babanın Yaşıyor Olup Olmamasına Göre Ölçeklere İlişkin Ortalama, Standart Sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

BABA	ÖLÇEKLER									
	Kısa Otoriter.		Patriotizm		Savaş Eğilimi		Cunta Eğilimi		Güvensizlik	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
Yaşıyor (N=570)	3,31	,95	3,76	1,00	2,35	,93	2,43	,98	2,79	,81
Yaşamıyor (N=41)	3,54	,87	3,68	,98	2,16	,86	2,32	,90	2,75	,80
F	2,29		,22		1,57		,48		,10	
	Anomi		Özdinsellik		Ailenin Dinselliği		Ailenin İdolleştirilmesi		Aile Disiplini	
Yaşıyor (N=570)	3,16	,83	3,00	1,13	3,00	,98	3,47	,78	2,66	,96
Yaşamıyor (N=41)	3,06	,81	2,87	1,08	3,15	,94	3,70	,61	2,65	1,09
F	,59		,48		,91		3,47		,001	
	Aile İçi Kabul-Ret		Yabancı Ayrımcılığı		Yahudi Ayrımcılığı		Ermeni Ayrımcılığı		Cinsellik	
Yaşıyor (N=570)	2,27	,86	2,81	,78	2,92	,94	2,63	,92	2,49	,81
Yaşamıyor (N=41)	2,15	,83	2,71	,83	2,88	,96	2,58	,95	2,52	,75
F	,76		,67		,07		,07		,041	

* .05 düzeyinde anlamlı.

Çizelge 3-17 Üniversite Annenin Yaşıyor Olup Olmamasına Göre Ölçeklere İlişkin Ortalama, Standart Sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

ANNE	ÖLÇEKLER									
	Kısa Otoriter.		Patriotizm		Savaş Eğilimi		Cunta Eğilimi		Güvensizlik	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
Yaşıyor (N=595)	3,33	,95	3,75	,9979	2,33	,94	2,42	,97	2,79	,81
Yaşamıyor (N=17)	3,17	,94	3,64	1,0137	2,36	,70	2,44	,97	2,82	,64
F	,45		,22		,01		,005		,02	
	Anomi		Özdinsellik		Ailenin Dinselliği		Ailenin İdolleştirilmesi		Aile Disiplini	
Yaşıyor (N=595)	3,15	,82	2,99	1,1344	3,01	,98	3,49	,77	2,67	,97
Yaşamıyor (N=17)	3,27	,83	3,02	1,0776	3,07	,82	3,41	,98	2,34	,90
F	,35		,01		,06		,18		1,80	
	Aile İçi Kabul-Ret		Yabancı Ayrımcılığı		Yahudi Ayrımcılığı		Ermeni Ayrımcılığı		Cinsellik	
Yaşıyor (N=595)	2,26	,86	2,80	,7910	2,91	,93	2,62	,93	2,48	,81
Yaşamıyor (N=17)	2,50	,81	2,98	,8455	3,35	1,08	2,76	,72	2,65	,76
F	1,16		,80		3,68*		,37		,60	

* .05 düzeyinde anlamlı.

3.2.3 Anne-Baba Eğitim Düzeyi¹: Lisede Düşürürken Üniversitede Artırıyor

Baba eğitim düzeyine göre, lise öğrencilerinin otoriteryen tutumları incelendiğinde (Çizelge 3-18), babası ilkokul mezunu öğrencilerin, hemen her alt ölçekte yüksek puanlara sahip oldukları görülmektedir. Bunu sırasıyla, bazı ölçeklerde farklılıklar olmakla birlikte, genel olarak babası okur değil-okur yazar, ortaokul, lise-meslek lisesi, üniversite mezunu olan öğrenciler izlemektedir. Diğer bir deyişle, baba eğitim düzeyi yükseldikçe, otoriteryen tutumlarda düşme gözlenmektedir. “Ailenin idolleştirilmesi, savaş eğilimi, güvensizlik, yabancı ayrımcılığı ve Ermeni ayrımcılığı” alt ölçekleri dışındaki diğer ölçeklere ilişkin tutumlar açısından, lise öğrencileri babalarının eğitim düzeylerine göre farklılaşmaktadırlar.

Anne eğitim düzeyi açısından Çizelge 3-19’ a bakıldığında, annesinin eğitim düzeyi okur değil-okur yazar-ilkokul olan lise öğrencilerinin ölçeklere ilişkin ortalamalarının birbirlerine yakın ve diğer eğitim düzeylerine göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bunu, kimi farklılıklar olmakla birlikte annesi ortaokul, lise-üniversite-meslek lisesi mezunu olan öğrenciler izlemektedir. Baba eğitim düzeyinde daha açıkça görülmekle birlikte, genel bir eğilim, eğitim düzeyi yükseldikçe, otoriteryen tutumlarda düşmenin gözlemlendiğidir.

Baba eğitim düzeyi açısından lise öğrencilerinin otoriteryen tutumlarında belli bir düşme eğilimi gözlenmekle birlikte, böyle bir eğilimin üniversite öğrencileri açısından söylenmesi oldukça güç görülmektedir. Çizelge 3-20’ den de izlenebileceği gibi, baba eğitim düzeyi açısından üniversite öğrencileri arasında, dört ölçekte (patriotizm, cunta eğilimi, aile içi ret-kabul, Ermeni ayrımcılığı) farklılaşmalar gözlenmektedir. Farklılaşmaların görüldüğü “aile içi ret-kabul” dışındaki diğer üç ölçekte babası üniversite mezunu olan öğrencilerin ortalamalarının diğerlerine göre oldukça yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Çizelge 3-21’ e bakıldığında, anne eğitim düzeyi açısından üniversite öğrencilerinin “patriotizm, cunta, aile içi kabul-ret, ailenin dinselliği” ölçeklerinde birbirlerinden farklılaştıkları; diğer ölçeklerde ise benzer eğilim içinde oldukları görülmektedir. Anne eğitim düzeyi açısından elde edilen veriler, yaklaşık olarak baba eğitim düzeyinden elde edilen verilerle benzer özellikler taşımaktadır.

¹ Anne-babası İmam Hatip Lisesi mezunu olan çok az öğrenci olduğundan, bu öğrenciler bu analiz dışında bırakılmıştır.

Çizelge 3-18 Lise Öğrencilerinin Baba Eğitim Düzeyine Göre Ölçeklere İlişkin Ortalama, Standart Sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

BABA EĞİTİM DÜZEYİ	ÖLÇEKLER									
	Kısa Otoriter.		Patriotizm		Savaş Eğilimi		Cunta Eğilimi		Güvensizlik	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
Okur değil (N=32)	3,92	,72	4,14	,92	3,11	,89	2,55	,96	2,92	,93
Okur yazar (N=54)	4,00	,76	4,14	,93	2,88	,92	2,37	,78	3,05	,94
İlkokul (N=416)	4,00	,70	4,35	,65	3,09	,87	2,56	,86	3,24	,84
Ortaokul (N=160)	3,86	,79	4,31	,78	3,05	,86	2,49	,89	3,15	,89
Lise (N=126)	3,73	,81	4,19	,76	2,96	,89	2,48	,83	3,24	,81
Meslek Lis. (N=36)	3,84	,75	4,17	,81	2,97	,99	2,37	,88	3,08	,84
Üni. (169)	3,64	,85	4,07	,92	2,67	,98	2,57	1,04	3,07	,89
F	5,69*		3,34*		,77		4,68*		1,70	
	Anomi		Özdinsellik		Ailenin Dinselliği		Ailenin İdol- leştirilmesi		Aile Disiplini	
Okur değil (N=32)	3,62	,72	3,72	,75	3,63	,80	3,55	,75	3,00	1,08
Okur yazar (N=54)	3,49	,77	3,50	,90	3,45	,91	3,53	,74	2,94	1,00
İlkokul (N=416)	3,69	,75	3,55	,85	3,51	,79	3,63	,73	3,19	,99
Ortaokul (N=160)	3,71	,65	3,38	,87	3,42	,84	3,59	,75	3,08	,96
Lise (126)	3,34	,76	3,34	,96	3,28	,94	3,69	,66	2,97	,99
Meslek Lis. (N=36)	3,68	,75	3,10	,87	3,29	,81	3,76	,62	2,79	1,07
Üni. (169)	3,24	,85	3,00	,97	2,96	,98	3,65	,78	2,73	1,09
F	9,86*		9,07*		8,90*		,66		4,66*	
	Aile İçi Kabul- Ret		Yabancı Ayrımcılığı		Yahudi Ayrımcılığı		Ermeni Ayrımcılığı		Cinsellik	
Okur değil (N=32)	2,16	,82	2,84	,87	3,60	,70	3,10	,87	2,92	,97
Okur yazar (N=54)	2,27	,92	2,62	,84	3,16	,71	3,10	,76	2,53	,88
İlkokul (N=416)	2,09	,85	2,64	,80	3,42	,71	3,11	,77	2,68	,85
Ortaokul (N=160)	2,04	,76	2,55	,81	3,27	,72	3,01	,80	2,55	,86
Lise (126)	1,93	,79	2,43	,71	3,16	,73	2,92	,88	2,36	,80
Meslek Lis. (N=36)	1,94	,86	2,55	,52	3,21	,58	2,81	,89	2,67	,78
Üni. (169)	1,91	,84	2,56	,91	2,97	,88	2,93	,96	2,25	,90
F	2,16*		1,72		9,15*		2,00		6,94*	

* .05 düzeyinde anlamlı.

Çizelge 3-19 Lise Öğrencilerinin Anne Eğitim Düzeyine Göre Ölçeklere İlişkin Ortalama, Standart Sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

ANNE EĞİTİM DÜZEYİ	ÖLÇEKLER									
	Kısa Otoriter.		Patriotizm		Savaş Eğilimi		Cunta Eğilimi		Güvensizlik	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
Okur değil (N=184)	3,94	,72	4,18	,86	2,48	,87	2,84	,94	3,05	,87
Okur yazar (N=60)	4,02	,63	4,20	,85	2,52	,84	3,01	,92	3,24	,84
İlkokul (N=453)	3,99	,72	4,37	,66	2,56	,87	3,15	,85	3,22	,89
Ortaokul (N=96)	3,75	,80	4,21	,79	2,34	,83	3,00	,87	3,19	,82
Lise (N=90)	3,62	,84	4,00	,92	2,54	,95	2,80	,86	3,27	,83
Meslek Lis. (N=29)	3,39	,93	4,02	,83	2,29	,81	2,47	1,07	3,10	,71
Üni. (N=85)	3,58	,89	4,21	,80	2,70	1,09	2,70	,93	2,98	,85
F	8,49*		4,28*		1,77		7,15*		1,81*	
	Anomi		Özdinsellik		Ailenin Dinselliği		Ailenin İdol- lestirilmesi		Aile Disiplini	
Okur değil (N=184)	3,56	,75	3,58	,89	3,54	,84	3,63	,74	3,08	,96
Okur yazar (N=60)	3,66	,83	3,51	1,00	3,50	,85	3,53	,70	3,00	,93
İlkokul (N=453)	3,68	,73	3,51	,86	3,51	,82	3,63	,74	3,17	1,00
Ortaokul (N=96)	3,47	,75	3,38	,74	3,24	,87	3,62	,75	3,01	1,03
Lise (N=90)	3,32	,78	3,00	,81	2,96	,90	3,73	,71	2,73	1,12
Meslek Lis. (N=29)	3,39	,79	2,69	1,05	2,70	,88	3,55	,65	2,58	1,20
Üni. (N=85)	3,25	,84	2,93	,98	2,98	,97	3,65	,72	2,78	1,02
F	6,33*		12,87*		13,21*		,51		4,55*	
	Aile İçi Kabul- Ret		Yabancı Ayrımcılığı		Yahudi Ayrımcılığı		Ermeni Ayrımcılığı		Cinsellik	
Okur değil (N=184)	2,27	,86	2,61	,79	3,38	,75	3,02	,77	2,82	,91
Okur yazar (N=60)	2,10	,97	2,66	,89	3,23	,68	3,16	,79	2,67	,94
İlkokul (N=453)	2,02	,83	2,66	,80	3,40	,70	3,12	,81	2,61	,83
Ortaokul (N=96)	1,97	,77	2,53	,77	3,20	,70	3,04	,81	2,43	,69
Lise (N=90)	1,90	,81	2,47	,82	2,98	,79	2,83	,97	2,14	,80
Meslek Lis. (N=29)	2,01	,86	2,52	,56	3,00	,79	2,65	,87	2,25	,92
Üni. (N=85)	1,83	,71	2,39	,93	2,90	,94	2,87	,97	2,17	,89
F	3,80*		1,83		9,54*		3,45*		10,82*	

* .05 düzeyinde anlamlı.

Çizelge 3-20 Üniversite Baba Eğitim Düzeyine Göre Ölçeklere İlişkin Ortalama, Standart Sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

BABA EĞİTİM DÜZEYİ	ÖLÇEKLER									
	Kısa Otoriter.		Patriotizm		Savaş Eğilimi		Cunta Eğilimi		Güvensizlik	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
Okur değil (N=24)	3,13	1,14	3,11	1,24	2,16	,93	2,19	,91	2,62	,72
Okur yazar (N=43)	3,28	1,13	3,30	1,21	2,56	1,06	2,02	,90	2,85	,75
İlkokul (N=235)	3,39	,93	3,75	1,01	2,34	,92	2,36	,95	2,80	,79
Ortaokul (N=60)	3,24	,89	3,90	,88	2,09	,78	2,35	,96	2,60	,73
Lise (N=75)	3,29	,81	3,80	,90	2,29	,88	2,65	,84	2,89	,74
Meslek Lis. (N=32)	3,32	,83	3,86	,98	2,36	,85	2,53	,89	2,74	,97
Üni.(N=133)	3,36	1,00	3,93	,87	2,44	1,02	2,70	1,06	2,86	,89
F	,46		4,29*		1,55		4,29*		1,10	
	Anomi		Özdinsellik		Ailenin Dinselliği		Ailenin İdol- leştirilmesi		Aile Disiplini	
Okur değil (N=24)	2,70	,86	2,81	1,35	3,34	1,04	3,36	,88	2,87	,78
Okur yazar (N=43)	3,07	,74	2,81	1,32	3,09	,88	3,38	,85	2,92	,97
İlkokul (N=235)	3,20	,85	3,05	1,16	3,11	,94	3,44	,76	2,72	,90
Ortaokul (N=60)	3,16	,88	3,11	1,13	2,92	1,00	3,50	,77	2,62	1,00
Lise (N=75)	3,13	,73	2,92	,99	2,93	,88	3,59	,74	2,51	,89
Meslek Lis. (N=32)	2,96	,76	3,06	,96	2,94	,94	3,61	,70	2,71	1,11
Üni.(N=133)	3,25	,84	2,90	1,09	2,89	1,08	3,55	,81	2,48	1,06
F	2,04		,67		1,41		,92		1,94	
	Aile İçi Kabul- Ret		Yabancı Ayrımcılığı		Yahudi Ayrımcılığı		Ermeni Ayrımcılığı		Cinsellik	
Okur değil (N=24)	2,63	,94	2,77	,91	2,87	1,06	2,18	,84	2,64	,97
Okur yazar (N=43)	2,68	,94	2,70	,72	2,82	,99	2,38	1,02	2,66	1,07
İlkokul (N=235)	2,36	,87	2,81	,75	2,99	,93	2,62	,91	2,59	,81
Ortaokul (N=60)	2,26	,88	2,81	,79	2,81	,83	2,65	,93	2,50	,71
Lise (N=75)	2,16	,79	2,82	,66	2,90	,88	2,75	,88	2,35	,65
Meslek Lis. (N=32)	2,20	,78	2,96	,74	2,85	,78	2,56	,90	2,38	,71
Üni.(N=133)	1,94	,74	2,83	,94	2,94	1,02	2,76	,97	2,34	,79
F	6,38*		,36		,51		2,08*		1,47	

* ,05 düzeyinde anlamlı.

Çizelge 3-21 Üniversite Öğrencilerinin Anne Eğitim Düzeyine Göre Ölçeklere İlişkin Ortalama, Standart Sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

ANNE EĞİTİM DÜZEYİ	ÖLÇEKLER									
	Kısa Otoriter.		Patriotizm		Savaş Eğilimi		Cunta Eğilimi		Güvensizlik	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
Okur değil (N=125)	3,31	1,01	3,46	1,13	2,31	,91	2,10	,90	2,80	,80
Okur yazar (N=61)	3,40	1,02	3,55	1,09	2,37	1,01	2,21	,95	2,75	,79
İlkokul (N=271)	3,29	,91	3,86	,91	2,30	,91	2,48	,94	2,77	,77
Ortaokul (N=48)	3,15	,86	3,56	1,05	2,45	,77	2,59	1,00	2,74	,81
Lise (N=51)	3,44	,96	3,93	,85	2,20	,94	2,67	,84	2,95	,83
Meslek Lis. (N=8)	3,29	1,18	4,21	,64	2,16	,97	2,46	,83	2,87	1,26
Üni. (N=43)	3,54	,95	4,05	,88	2,62	1,13	2,82	1,14	2,90	,93
F	,87		4,23*		1,12		5,26*		,55	
	Anomi		Özdinsellik		Ailenin Dinselliği		Ailenin İdol- leştirilmesi		Aile Disiplini	
Okur değil (N=125)	3,04	,90	3,04	1,35	3,23	1,01	3,44	,73	2,92	,95
Okur yazar (N=61)	3,12	,74	2,90	1,13	3,09	,92	3,43	,87	2,77	,90
İlkokul (N=271)	3,23	,83	3,12	1,11	3,06	,95	3,49	,74	2,58	,96
Ortaokul (N=48)	3,22	,77	2,95	,95	3,09	,97	3,38	,88	2,78	1,02
Lise (N=51)	3,10	,78	2,72	,82	2,50	,85	3,62	,73	2,46	,85
Meslek Lis. (N=8)	3,03	,98	2,60	,80	2,31	,47	3,46	,54	2,18	1,13
Üni. (N=43)	3,19	,86	2,72	1,11	2,87	1,04	3,55	,92	2,66	1,06
F	,85		1,73		4,59*		,55		2,70*	
	Aile İçi Kabul-Ret		Yabancı Ayrımcılığı		Yahudi Ayrımcılığı		Ermeni Ayrımcılığı		Cinsellik	
Okur değil (N=125)	2,53	,92	2,84	,80	3,00	1,01	2,51	,97	2,68	,93
Okur yazar (N=61)	2,27	,88	2,83	,77	2,76	,90	2,56	,99	2,48	,72
İlkokul (N=271)	2,30	,86	2,83	,76	3,01	,89	2,70	,91	2,54	,79
Ortaokul (N=48)	2,35	,85	2,74	,68	2,78	,81	2,50	,73	2,29	,77
Lise (N=51)	1,90	,67	2,74	,76	2,77	,86	2,67	,87	2,27	,71
Meslek Lis. (N=8)	2,00	,53	2,45	1,09	2,59	1,09	2,52	1,00	2,20	,73
Üni. (N=43)	1,86	,72	2,88	,96	3,00	1,16	2,73	1,09	2,30	,82
F	5,47*		,52		1,42		,88		2,00	

*.05 düzeyinde anlamlı.

Bulgulara topluca bakıldığında;

- Lisede anne-baba eğitim düzeyi yükseldikçe öğrencilerin otoriteryen tutumlarının düşmekte olduğu,
- Üniversitede ise, anne-baba eğitim düzeyinin öğrencilerin otoriteryen tutumlarını önemli ölçüde farklılaştırmadığı, hatta lisenin tersine, anne babası üniversite mezunu olan öğrencilerin daha otoriteryen denilebilecek tutumlara sahip oldukları,
- Örneklemi az olmakla birlikte, lise ve üniversitede anne eğitim düzeyi meslek lisesi olan öğrencilerin nispeten daha az otoriteryen tutumlara sahip oldukları gözlenmektedir.

3.2.4 Anne-Baba Mesleği : Otoriteryenizm Küçük Sınıf İdeolojisi mi?

Anne-baba mesleğinin, öğrencilerin otoriteryen tutumları üzerindeki etkisi olup olmadığı, anne-baba mesleklerine göre düzenlenmiş olan aşağıdaki çizelgelerde izlenebilir.

Çizelge 3-22 Lise Baba Mesleğine Göre Ölçeklere İlişkin Ortalama, Standart Sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

BABA MESLEĞİ	ÖLÇEKLER									
	Kısa Otoriter.		Patriotizm		Savaş Eğilimi		Cunta Eğilimi		Güvensizlik	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
İssiz (N=7)	3,57	,78	3,10	1,16	2,38	,48	2,60	1,08	2,71	,94
İşçi (N=335)	4,00	,73	4,33	,75	2,53	,89	3,11	,87	3,18	,86
Çiftçi/Köy (N=44)	4,25	,58	4,48	,61	2,61	,90	3,03	,86	3,16	,79
Küç. Mem. (N=90)	3,94	,72	4,35	,64	2,50	,86	2,95	,83	3,09	,81
Asker/Polis (N=12)	3,86	,88	4,58	,85	2,61	1,15	2,72	1,17	3,20	,82
Öğretmen (N=50)	3,61	,64	3,99	,92	2,47	1,02	2,63	1,02	2,98	,77
Yük. Nit. Ücr. (N=73)	3,63	,96	4,12	,90	2,50	1,02	2,56	,91	3,02	,86
Küç. Esnaf (N=41)	3,98	,64	4,29	,64	2,60	,81	3,26	,75	3,42	,86
Büy. Esn/ İşv. (N=173)	3,76	,79	4,12	,81	2,45	,88	2,95	,93	3,22	,85
Emekli (N=94)	3,75	,83	4,37	,53	2,59	,94	2,90	,92	3,15	1,00
F	4,66*		4,80*		,31		4,09*		1,24	

Cizelge 3-22 Devam

BABA MESLEĞİ	ÖLÇEKLER									
	Anomi		Özdinsellik		Ailenin Dinselliği		Ailenin İdol- lestirilmesi		Aile Disiplini	
İşsiz (N=7)	2,96	,36	3,50	1,26	2,82	1,19	3,35	,60	2,71	,75
İşçi (N=335)	3,67	,74	3,53	,82	3,47	,78	3,61	,73	3,16	1,03
Çiftçi/Köy. (N=44)	3,61	,78	3,54	,88	3,50	,81	3,68	,66	3,11	,89
Küç. Mem. (N=90)	3,57	,74	3,51	,76	3,59	,77	3,68	,70	2,93	,98
Asker/Polis (N=12)	3,41	,93	3,56	,85	3,35	,85	3,62	,76	3,12	,97
Öğretmen (N=50)	3,24	,81	2,93	,94	2,89	,86	3,65	,73	2,77	1,09
Yük. Nit. Ücr. (N=73)	3,19	,89	2,79	,98	2,85	1,05	3,64	,86	2,60	1,02
Küç. Esnaf (N=41)	3,82	,69	3,44	,82	3,53	,82	3,77	,66	3,02	1,00
Büy. Esn/ İşv. (N=173)	3,52	,75	3,26	,96	3,27	,97	3,71	,70	3,00	,94
Emekli (N=94)	3,56	,80	3,43	,96	3,35	,94	3,51	,78	3,01	1,01
F	4,68*		6,94*		6,40*		,82		2,65*	
	Aile İçi Kabul- Ret		Yabancı Ayrımcılığı		Yahudi Ayrımcılığı		Ermeni Ayrımcılığı		Cinsellik	
İşsiz (N=7)	2,61	,52	2,52	,57	2,82	,88	3,02	,66	2,64	1,24
İşçi (N=335)	2,10	,86	2,57	,80	3,37	,68	3,03	,80	2,68	,86
Çiftçi/Köylü (N=44)	2,12	,68	2,69	,85	3,28	,70	3,18	,72	2,60	,82
Küç. Memur (N=90)	1,97	,85	2,67	,80	3,36	,72	3,19	,85	2,63	,76
Asker/Polis (N=12)	2,30	,96	2,36	,85	3,50	,42	3,27	,91	2,55	,79
Öğretmen (N=50)	2,02	,89	2,57	,75	2,96	,90	2,94	,98	2,36	,83
Yük. Nit. Ücr. (N=73)	1,89	,83	2,42	,95	2,80	,88	2,73	,98	2,10	,82
Küç. Esnaf (N=41)	1,83	,85	2,78	,93	3,33	,59	2,94	,69	2,56	,70
Büy. Esn/ İşv. (N=173)	2,01	,69	2,58	,74	3,25	,79	3,03	,85	2,48	,92
Emekli (N=94)	2,10	,96	2,53	,72	3,30	,68	2,99	,78	2,48	,86
F	1,40		,97		5,58*		1,81		3,54*	

*.05 düzeyinde anlamlı

Çizelge 3-22’de izlenebileceği gibi, baba mesleği açısından lise öğrencilerinin “savaş eğilimi, güvensizlik, ailenin idolleştirilmesi, aile disiplini, aile içi kabul-ret ve Ermeni ayrımcılığı ölçekleri” dışındaki diğer 10 ölçeğe ilişkin tutumları açısından birbirlerinden farklılaşmaktadırlar. Öğrencilerin birbirlerinden farklılaştıkları ölçekler göz önüne alındığında, babası yüksek nitelikli ücretli (mühendis, avukat, doktor vb.) olan öğrencilerin ortalamalarının, genelde diğerlerine göre daha düşük olduğu görülmektedir. Babası işsiz olan öğrencilerin sayısı çok düşük olmakla birlikte, bu öğrencilerin de ölçeklere ilişkin ortalamaları genelde daha düşük bulunmaktadır. Bunun yanı sıra, babası işçi, küçük memur, küçük esnaf, asker-polis olan öğrencilerin otoriter tutumlarının yaklaşık birbirine benzediği ve diğer gruplardan nispeten daha yüksek olduğu söylenebilir.

Çizelge 3-23 Lise Öğrencilerinin, Annenin Çalışıp Çalışmamasına Göre Ölçeklere İlişkin Ortalama, Standart Sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

ANNENİN ÇALIŞMA DURUMU	ÖLÇEKLER									
	Kısa Oto- riteryanizm		Patriotizm		Savaş Eğilimi		Cunta Eğilimi		Güvensizlik	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
Çalışmıyor (N=181)	3,91	,75	4,28	,75	2,49	,88	3,00	,90	3,16	,85
Çalışıyor (N=829)	3,66	,84	4,08	,86	2,53	1,00	2,87	,96	3,12	,89
F	15,45*		9,65*		,28		2,94		,37	
	Anomi		Özdinsellik		Ailenin Dinselliği		Ailenin İdolleştirilmesi		Aile Disiplini	
Çalışmıyor (N=181)	3,56	,77	3,42	,89	3,40	,87	3,63	,74	3,08	1,01
Çalışıyor (N=829)	3,46	,83	2,94	,98	2,91	,93	3,48	,78	2,59	,97
F	2,27		41,58*		46,23*		5,75*		34,28*	
	Aile İçi Kabul- Ret		Yabancı Ayrımcılığı		Yahudi Ayrımcılığı		Ermeni Ayrımcılığı		Cinsellik	
Çalışmıyor (N=181)	2,07	,85	2,60	,78	3,31	,73	3,03	,82	2,59	,84
Çalışıyor (N=829)	2,01	,83	2,47	,87	2,98	,85	2,81	,87	2,21	,81
F	,63		3,61*		28,75*		10,77*		29,97*	

* .05 düzeyinde anlamlı.

Annelerin büyük çoğunluğunun ev hanımı olması ve anne mesleğine göre gruplandırılmadığı sayısal yetersizlik nedeniyle, yalnızca annenin çalışıp çalışmamasının lise öğrencilerinin otoriter tutumları arasında anlamlı farklar oluşturup oluşturmadığı belirlenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda, Çizelge 3-23 incelendiğinde, annesi çalışan öğrencilerin ölçeklere ilişkin ortalamalarının, çalışmayan öğrencilere göre genel olarak daha düşük ve 10 ölçekte de anlamlı farkların olduğu görülmektedir.

Çizelge 3-24 Üniversite Baba Mesleğine Göre Ölçeklere İlişkin Ortalama, Standart Sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

BABA MESLEĞİ	ÖLÇEKLER									
	Kısa Oto- riteryanizm		Patriotizm		Savaş Eğilimi		Cunta Eğilimi		Güvensizlik	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
İşsiz (N=12)	3,83	1,00	4,03	,82	2,30	,99	2,38	,88	2,81	,56
İşçi (N=136)	3,31	,98	3,54	1,09	2,25	,89	2,27	,96	2,80	,80
Çiftçi/Köylü (N=68)	3,35	,88	3,63	1,04	2,33	,90	2,21	,91	2,80	,74
Küç.Memur (N=58)	3,16	,88	3,68	,98	2,29	,86	2,48	,96	2,88	,91
Asker/Polis (N=12)	3,52	,76	4,01	1,03	2,34	1,16	3,46	,83	2,89	1,21
Öğretmen (N=48)	3,40	1,04	3,90	1,06	2,27	,86	2,38	,94	2,92	,83
Yük.Nit.Ücr. (N=63)	3,52	,89	4,02	,74	2,42	1,05	2,83	1,07	2,75	,88
Küç.Esnaf (N=72)	3,27	1,10	3,66	1,16	2,48	1,04	2,40	,92	2,78	,73
Büy.Esn/İşv. (N=51)	3,28	,91	3,92	,94	2,31	,82	2,50	,89	2,76	,84
Emekli (N=54)	3,24	,85	3,95	,77	2,30	,89	2,32	,89	2,70	,85
F	1,02		2,02*		,42		3,82*		,30	
	Anomi		Özdinsellik		Ailenin Dinselliği		Ailenin İdol- leştirilmesi		Aile Disiplini	
İşsiz (N=12)	2,95	,62	2,86	,91	3,11	,86	3,69	,57	2,54	1,19
İşçi (N=136)	3,22	,85	2,94	1,18	2,95	,97	3,25	,84	2,69	,91
Çiftçi/Köylü (N=68)	3,13	,79	3,08	1,28	3,07	1,03	3,46	,67	2,79	,90
Küç.Memur (N=58)	3,04	,81	3,01	1,22	3,01	1,09	3,56	,83	2,59	1,04
Asker/Polis (N=12)	3,08	,77	2,97	,90	2,81	,82	3,90	,73	2,66	1,17
Öğretmen (N=48)	3,33	,74	2,94	1,15	2,92	1,18	3,63	,74	2,66	,96
Yük.Nit.Ücr. (N=63)	3,06	,89	3,00	,99	2,79	1,02	3,62	,67	2,51	1,03
Küç.Esnaf (N=72)	3,13	,84	2,92	1,28	3,19	,96	3,44	,80	2,77	,90
Büy.Esn/İşv. (N=51)	3,28	,80	2,74	,93	2,85	,85	3,46	,79	2,60	,95
Emekli (N=54)	3,16	,92	3,04	,90	3,20	,81	3,48	,79	2,66	,98
F	,76		,36		1,17		2,32*		,48	

Gerek baba mesleğinin, gerekse annenin çalışıyor olup olmasının, üniversite öğrencilerinin otoriteryen tutumlarını lise öğrencileri kadar etkilemediği, Çizelge 3-24 ve 3-25 göz önüne alındığında ortaya çıkmaktadır.

Çizelge 3-24 Devamı

BABA MESLEĞİ	ÖLÇEKLER									
	Aile İçi Kabul- Ret		Yabancı Ayrımcılığı		Yahudi Ayrımcılığı		Ermeni Ayrımcılığı		Cinsellik	
İşsiz (N=12)	2,09	,84	2,86	,89	2,98	,70	2,78	,82	2,23	,66
İşçi (N=136)	2,54	,91	2,79	,74	2,78	,89	2,53	,99	2,43	,87
Çiftçi/Köylü (N=68)	2,50	,97	2,84	,79	3,06	,99	2,53	,89	2,90	,92
Kıç.Memur (N=58)	2,14	,82	2,93	,83	2,90	,99	2,78	1,05	2,29	,66
Asker/Polis (N=12)	2,03	,80	3,13	1,03	3,24	,97	3,01	1,16	2,66	,33
Öğretmen (N=48)	2,22	,79	2,85	,78	2,96	1,08	2,67	1,00	2,33	,70
Yük.Nit.Ücr. (N=63)	1,80	,69	2,79	,88	2,85	,86	2,72	,84	2,41	,82
Kıç.Esnaf (N=72)	2,25	,86	2,80	,78	2,95	1,00	2,57	,96	2,66	,71
Büy.Esn/İşv. (N=51)	2,20	,72	2,65	,73	2,84	,80	2,55	,72	2,32	,71
Emekli (N=54)	2,28	,90	2,77	,75	3,10	,86	2,61	,76	2,36	,75
F	4,50*		,67		,97		,83		2,34*	

* .05 düzeyinde anlamlı.

Çizelge 3-25 Üniversite Öğrencilerinin Annenin Çalışıp Çalışmamasına Göre Ölçeklere İlişkin Ortalama, Standart Sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

ANNENİN ÇALIŞMA DURUMU	ÖLÇEKLER									
	Kısa Oto- riteryanizm		Patriotizm		Savaş Eğilimi		Cunta Eğilimi		Güvensizlik	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
Çalışmıyor (N=490)	3,33	,95	3,75	1,01	2,32	,91	2,40	,96	2,82	,82
Çalışıyor (N=92)	3,36	,94	3,82	,95	2,31	1,00	2,59	1,01	2,69	,80
F	,07		,42		,02		2,82		1,75	
	Anomi		Özdinsellik		Ailenin Dinselliği		Ailenin İdol- leştirilmesi		Aile Disiplini	
Çalışmıyor (N=490)	3,17	,83	3,03	1,15	3,07	,98	3,46	,76	2,68	,95
Çalışıyor (N=92)	3,07	,82	2,61	,97	2,59	,91	3,49	,85	2,55	1,00
F	1,01		10,55*		18,21*		,09		1,56	
	Aile İçi Kabul- Ret		Yabancı Ayrımcılığı		Yahudi Ayrımcılığı		Ermeni Ayrımcılığı		Cinsellik	
Çalışmıyor (N=490)	2,33	,87	2,83	,78	2,95	,93	2,63	,92	2,50	,82
Çalışıyor (N=92)	2,01	,84	2,72	,79	2,76	,96	2,48	,91	2,29	,75
F	10,16*		1,71		3,24		1,92		3,45	

* .05 düzeyinde anlamlı.

Baba mesleği açısından üniversite öğrencileri “patriotizm, cunta eğilimi, ailenin idolleştirilmesi ve cinsellik” ölçeklerine ilişkin tutumları açısından farklılaşmaktadır. Annenin çalışıp çalışmaması ise, baba mesleğinden farklı olarak öğrencilerin “özdinsellik, ailenin dinselliği ve aile içi kabul-ret” ölçeklerine ilişkin tutumlarında farklılık oluşturmaktadır.

Bu alt başlık altındaki bulguları kısaca özetlemek gerekirse,

- Baba mesleği ve annenin çalışıyor olup olmamasının, özellikle lise öğrencilerinin otoriteryen tutumları üzerinde farklılaşma yarattığı,
- Babası yüksek nitelikli ücretli olan öğrencilerin otoriteryen tutumlarının daha düşük bulunduğu,
- Öğrencilerin eğitim düzeyleri yükseldikçe ailelerinden bağımsızlaşdıkları söylenebilir.

3.2.5 Çalışma Koşulları ve Ailenin Statüsü: Yükselen Statü Yükselen Otoriteryenizm

Lise ve üniversite öğrencilerinin ailelerinin ekonomik durumlarına ilişkin algulamalarını belirlemek amacıyla, öğrencilere “son on yıldaki anne-babanın mesleki ve iş koşullarının nasıl değiştiğine” ve “oturdukları yerleşim biriminde kendi ailelerinin konumlarını nasıl gördükleri” sorulmuştur. Bu sorulara verilen yanıtlar çerçevesinde ölçeklere ilişkin veriler aşağıdaki çizelgede yer almaktadır.

Babalarının mesleki durumu ve iş koşulları kötüleşti diyen lise öğrencilerinin, “savaş eğilim”lerinin, iyileşti ve aynı kaldı diyenlerin cunta eğilimlerinin arttığı görülmektedir (Çizelge 3-26). Babalarının iş koşulları iyileşti diyen öğrencilerin ailelerini diğerlerine göre daha idolleştirdikleri (yücelttikleri) ve aile içinde öğrencinin daha çok kabul gördüğü, verilerden anlaşılmaktadır.

Babanın mesleki durumu ve iş koşullarına ilişkin elde edilen verilerle, annenin mesleki durumu ve iş koşullarına ilişkin verilerin birbirleriyle büyük ölçüde örtüştüğü, Çizelge 3-27 incelendiğinde anlaşılmaktadır. Babalarınkinden farklı olarak, annelerinin mesleki ve iş koşullarının iyileştiğini düşünen öğrencilerin, patriotizme ilişkin ortalamalarının da yüksek olduğu görülmektedir.

Çizelge 3-26 Lise Öğrencilerinin On yıl Öncesine Kıyasla Babanın Mesleki Durumu ve İş Koşullarına Göre Ölçeklere İlişkin Ortalama, Standart Sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Babanın Mesleki Durumu ve İş Koşulları	ÖLÇEKLER									
	Kısa Oto-riteryanizm		Patriotizm		Savaş Eğilimi		Cunta Eğilimi		Güvensizlik	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
İyileşti (N=435)	3,86	,78	4,28	,76	2,54	,90	2,98	,88	3,20	,90
Aynı Kaldı (N=300)	3,89	,75	4,28	,73	2,41	,81	3,10	,86	3,15	,85
Kötüleşti (209)	3,86	,83	4,16	,88	2,65	,98	2,79	1,00	3,12	,82
F	,12		1,86		4,49*		7,22*		,73	
	Anomi		Özdinsellik		Ailenin Dinselliği		Ailenin İdolleştirilmesi		Aile Disiplini	
İyileşti (N=435)	3,50	,77	3,36	,93	3,33	,87	3,71	,74	3,02	1,07
Aynı Kaldı (N=300)	3,59	,77	3,42	,82	3,39	,85	3,62	,69	3,05	,91
Kötüleşti (209)	3,64	,78	3,40	1,01	3,39	,96	3,50	,74	3,03	1,03
F	2,64		,38		,45		6,15*		,06	
	Aile İçi Kabul-Ret		Yabancı Ayrımcılığı		Yahudi Ayrımcılığı		Ermeni Ayrımcılığı		Cinsellik	
İyileşti (N=435)	1,96	,79	2,59	,80	3,28	,77	3,08	,85	2,50	,90
Aynı Kaldı (N=300)	2,13	,84	2,53	,72	3,25	,74	2,97	,76	2,62	,81
Kötüleşti (209)	2,09	,88	2,69	,93	3,30	,77	3,05	,92	2,54	,86
F	4,51*		2,47		,25		1,57		1,64	

* .05 düzeyinde anlamlı.

Çizelge 3-27 Lise Öğrencilerinin On yıl Öncesine Kıyasla Annenin Mesleki Durumu ve İş Koşullarına Göre Ölçeklere İlişkin Ortalama, Standart Sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Annenin Mesleki Durumu ve İş Koşulları	ÖLÇEKLER									
	Kısa Oto-riteryanizm		Patriotizm		Savaş Eğilimi		Cunta Eğilimi		Güvensizlik	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
İyileşti (N=259)	3,91	,79	4,33	,76	2,51	,89	3,00	,90	3,21	,86
Aynı Kaldı (N=267)	3,88	,76	4,23	,76	2,45	,87	3,06	,86	3,18	,83
Kötüleşti (114)	3,79	,83	4,01	,95	2,70	,96	2,82	1,03	3,07	,76
F	,93		6,22*		3,20*		2,58		1,12	

Çizelge 3-27 Devamı

Babanın Mes. Dur..	Anomi		Özdinsellik		Ailenin Dinselliği		Ailenin İdol- leştirilmesi		Aile Disiplini	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
İyileşti (N=259)	3,54	,77	3,30	,90	3,31	,92	3,70	,75	2,98	1,06
Aynı Kaldı (N=267)	3,57	,79	3,30	,88	3,31	,90	3,60	,70	3,04	,95
Kötüleşti (114)	3,65	,77	3,29	1,03	3,33	,99	3,42	,73	3,12	1,06
F	,77		,01		,02		5,98*		,77	
	Aile İçi Kabul- Ret		Yabancı Ayrımcılığı		Yahudi Ayrımcılığı		Ermeni Ayrımcılığı		Cinsellik	
İyileşti (N=259)	1,94	,83	2,61	,81	3,23	,76	3,06	,87	2,42	,86
Aynı Kaldı (N=267)	2,10	,88	2,54	,80	3,23	,79	2,94	,78	2,56	,88
Kötüleşti (114)	2,15	,89	2,67	,90	3,29	,88	3,04	1,00	2,47	,84
F	3,07*		1,14		,20		1,37		1,81	

* .05 düzeyinde anlamlı.

Çizelge 3-28 Üniversite Öğrencilerinin On yıl Öncesine Kıyasla Babanın Mesleki Durumu ve İş Koşullarına Göre Ölçeklere İlişkin Ortalama, Standart Sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Babanın Mes. Dur. ve İş Koşulları	ÖLÇEKLER									
	Kısa Otoriter.		Patriotizm		Savaş Eğilimi		Cunta Eğilimi		Güvensizlik	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
İyileşti (N=213)	3,48	,91	3,98	,87	2,44	,99	2,52	1,02	2,77	,77
Aynı Kaldı (N=184)	3,37	,91	3,80	,89	2,35	,87	2,48	,92	2,84	,81
Kötüleşti (181)	3,13	,98	3,43	1,16	2,23	,91	2,29	,98	2,85	,84
F	7,01*		15,72*		2,39		3,12*		,66	
	Anomi		Özdinsellik		Ailenin Dinselliği		Ailenin İdolleş.		Aile Disiplini	
İyileşti (N=213)	3,13	,84	3,16	1,06	3,11	,94	3,60	,81	2,64	,95
Aynı Kaldı (N=184)	3,19	,81	3,07	1,11	3,08	,94	3,42	,73	2,70	,95
Kötüleşti (181)	3,18	,82	2,69	1,18	2,83	1,02	3,40	,77	2,71	,98
F	,24		9,69*		4,58*		3,99*		,33	
	Aile İçi Kabul- Ret		Yabancı Ayrımcılığı		Yahudi Ayrımcılığı		Ermeni Ayrımcılığı		Cinsellik	
İyileşti (N=213)	2,10	,79	2,89	,85	3,03	,87	2,83	,90	2,53	,75
Aynı Kaldı (N=184)	2,37	,85	2,80	,75	3,03	,92	2,64	,84	2,61	,83
Kötüleşti (181)	2,44	,92	2,74	,74	2,70	,94	2,39	,99	2,25	,78
F	8,91*		1,77		8,31*		11,28*		6,09*	

* .05 düzeyinde anlamlı.

Üniversite örnekleminde, gerek baba (Çizelge 3-28) gerekse annenin (Çizelge 3-29) mesleki durumu ve iş koşulları iyileştikçe, genel olarak öğrencilerin ölçeklere ilişkin ortalamalarının da yükseldiği görülmektedir. Diğer bir deyişle, anne-babanın ekonomik durumu iyileştikçe, öğrencilerde otoriteryen eğilimlerin de arttığı söylenebilir. Kötüleştii diyen öğrencilerin, ölçeklere ilişkin ortalamalarının da düşük olduğu gözlenmektedir.

Bulgulara bakıldığında üniversite öğrencilerinin lise öğrencilerine göre, anne babanın mesleki durumunu ve iş koşullarını 10 yıllık bir süreç göz önüne alındığında daha iyileşmekte olarak algıladıkları söylenebilir. Bununla birlikte, lise ve üniversite örneklemlerinde bu konuyla ilgili benzer eğilimlerin de olduğu gözlenmektedir. Bu bulguların ne ölçüde geçerli olduğu, ailenin oturduğu yerleşim birimindeki konumunun algılanmasına ilişkin öğrencilerin verdikleri yanıtlar çerçevesinde ortaya konulabilir.

Çizelge 3-29 Üniversite Öğrencilerinin On yıl Öncesine Kıyasla Annenin Mesleki Durumu ve İş Koşullarına Göre Ölçeklere İlişkin Ortalama, Standart Sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Annenin Mesleki Durumu ve İş Koşulları	ÖLÇEKLER									
	Kısa Otoriteryanizm		Patriotizm		Savaş Eğilimi		Cunta Eğilimi		Güvensizlik	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
İyileştii (N=151)	3,51	,96	3,96	,92	2,47	1,02	2,51	1,00	2,81	,81
Aynı Kaldı (N=191)	3,36	,90	3,86	,88	2,31	,86	2,43	,92	2,82	,80
Kötüleştii (125)	3,02	,92	3,21	1,17	2,16	,93	2,27	1,00	2,83	,82
F	9,98*		23,31*		3,89*		2,20		,02	
	Anomi		Özdinsellik		Ailenin Dinselliği		Ailenin İdolleştirilmesi		Aile Disiplini	
İyileştii (N=151)	3,18	,85	3,17	1,05	3,14	,96	3,57	,85	2,64	,98
Aynı Kaldı (N=191)	3,14	,82	3,13	1,14	3,08	,96	3,50	,71	2,70	,91
Kötüleştii (125)	3,16	,80	2,57	1,19	2,77	1,02	3,35	,78	2,67	1,02
F	,096		11,94*		5,40*		2,86		,16	
	Aile İçi Kabul-Ret		Yabancı Ayrımcılığı		Yahudi Ayrımcılığı		Ermeni Ayrımcılığı		Cinsellik	
İyileştii (N=151)	2,06	,79	2,89	,93	2,99	,95	2,79	,93	2,58	,74
Aynı Kaldı (N=191)	2,29	,82	2,77	,71	3,06	,91	2,65	,88	2,63	,84
Kötüleştii (125)	2,43	,91	2,70	,72	2,65	,98	2,23	,92	2,28	,91
F	7,16*		1,89		7,85*		14,16*		3,80*	

* .05 düzeyinde anlamlı.

Çizelge 3-30 Lise Öğrencilerinin Oturulan Yerleşim Biriminde Ailenin Konumunun Algılanmasına Göre Ölçeklere İlişkin Ortalama, Standart Sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Oturulan Yerleşim Biriminde Ailenin Konumu	ÖLÇEKLER									
	Kısa Oto-riteryanizm		Patriotizm		Savaş Eğilimi		Cunta Eğilimi		Güvensizlik	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
En Üst (N=111)	4,06	,77	4,41	,70	2,66	,92	3,17	,86	3,33	,93
Orta Üst (N=321)	3,76	,77	4,17	,80	2,52	,91	2,96	,90	3,14	,87
Orta (N=459)	3,88	,78	4,30	,74	2,49	,86	2,96	,90	3,16	,86
Orta Alt (N=65)	3,96	,72	4,13	,91	2,48	,89	2,75	1,02	3,09	,75
En Alt (N=18)	4,03	,79	3,95	,95	2,53	1,18	3,23	1,11	3,26	,96
F	3,69*		3,41*		,91		2,65*		1,20	
	Anomi		Özdinsellik		Ailenin Dinselliği		Ailenin İdoleştirilmesi		Aile Disiplini	
En Üst (N=111)	3,63	,72	3,46	,79	3,68	,85	3,70	,76	3,27	1,07
Orta Üst (N=321)	3,43	,80	3,23	1,00	3,19	,93	3,66	,72	2,87	1,04
Orta (N=459)	3,62	,76	3,44	,85	3,38	,85	3,62	,69	3,03	,99
Orta Alt (N=65)	3,72	,73	3,53	,97	3,40	,75	3,42	,83	3,12	,98
En Alt (N=18)	3,67	,83	3,55	,88	3,62	,98	3,50	,98	3,50	,92
F	3,83*		3,55*		6,97*		1,92		4,53*	
	Aile İçi Kabul-Ret		Yabancı Ayrımcılığı		Yahudi Ayrımcılığı		Ermeni Ayrımcılığı		Cinsellik	
En Üst (N=111)	1,91	,78	2,62	,85	3,44	,70	3,12	,84	2,64	,88
Orta Üst (N=321)	1,99	,81	2,54	,76	3,15	,79	2,96	,86	2,40	,87
Orta (N=459)	2,05	,83	2,60	,80	3,32	,72	3,05	,81	2,61	,85
Orta Alt (N=65)	2,27	,98	2,64	,92	3,19	,74	2,92	,73	2,66	,80
En Alt (N=18)	2,46	,95	3,01	,96	3,61	,98	3,25	1,18	2,51	1,10
F	3,38*		1,70		5,05*		1,48		3,77*	

* .05 düzeyinde anlamlı.

Oturulan yerleşim biriminde ailenin konumunun algılanması açısından, Çizelge 3-30'daki ölçeklere ilişkin ortalamalara bakıldığında, ailelerini en üst konumda algılayan lise öğrencilerinin ortalamalarının genelde yüksek olduğu, ortanın altında algılayanlara doğru bir düşme eğiliminin olduğu gözlenmektedir.

Bununla birlikte, ailelerini en alt konumda algılayan öğrencilerin (sayıları çok az olmakla birlikte) ölçeklere ilişkin ortalamalarında bir yükselme görülmektedir.

Çizelge 3-31 Üniversite Öğrencilerinin Oturulan Yerleşim Biriminde Ailenin Konumunun Algılanmasına Göre Ölçeklere İlişkin Ortalama, Standart Sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Oturulan Yerleşim Biriminde Ailenin Konumu	ÖLÇEKLER									
	Kısa Oto-riteryanizm		Patriotizm		Savaş Eğilimi		Cunta Eğilimi		Güvensizlik	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
En Üst (N=18)	3,29	,94	4,06	,89	2,51	1,06	2,81	1,02	2,75	,88
Orta Üst (N=169)	3,49	,87	3,97	,79	2,44	,96	2,56	,99	2,87	,84
Orta (N=359)	3,31	,94	3,71	,99	2,32	,92	2,42	,96	2,77	,79
Orta Alt (N=56)	3,13	1,07	3,39	1,28	2,09	,89	2,01	,85	2,74	,79
En Alt (N=8)	2,37	1,32	2,72	1,60	2,08	,90	1,94	,91	2,65	,93
F	3,86*		6,74*		1,84		4,63*		,60	
	Anomi		Özdinsellik		Ailenin Dinselliği		Ailenin İdol-leştirilmesi		Aile Disiplini	
En Üst (N=18)	3,10	,75	3,06	1,31	3,06	1,14	4,06	,61	2,77	1,29
Orta Üst (N=169)	3,15	,82	3,03	1,04	2,99	,97	3,54	,84	2,61	1,01
Orta (N=359)	3,17	,82	3,03	1,14	3,01	,95	3,47	,72	2,65	,91
Orta Alt (N=56)	3,22	,94	2,74	1,22	2,96	1,09	3,23	,77	2,75	1,03
En Alt (N=8)	2,68	1,01	2,15	1,40	3,37	1,21	3,15	1,34	3,31	,96
F	,77		1,93		,32		4,69*		1,19	
	Aile İçi Kabul-Ret		Yabancı Ayrımcılığı		Yahudi Ayrımcılığı		Ermeni Ayrımcılığı		Cinsellik	
En Üst (N=18)	1,963	,98	3,03	1,06	3,08	,96	3,03	,87	2,76	,70
Orta Üst (N=169)	2,02	,71	2,91	,87	3,01	,94	2,75	,90	2,49	,77
Orta (N=359)	2,33	,86	2,78	,73	2,93	,94	2,62	,93	2,50	,83
Orta Alt (N=56)	2,69	,92	2,73	,73	2,74	,91	2,26	,90	2,32	,82
En Alt (N=8)	2,87	1,36	2,50	,81	2,44	,80	1,84	,90	2,83	1,02
F	9,30*		1,57		1,51		5,18*		,96	

* .05 düzeyinde anlamlı.

Üniversite örnekleminin ele alındığı Çizelge 3-31 incelendiğinde ise, üniversite öğrencilerinin genelde ölçek ortalamalarında en üst konumda algılayanlardan en alt konumda algılayanlara doğru bir düşme eğiliminin bulunduğu görülmektedir. Sayıca çok az olmakla birlikte, ailelerinin konumlarını

en düşük olarak algılayan üniversite öğrencilerinin ölçeklerle ilgili ortalamalarının genelde daha düşük olduğu izlenebilmektedir.

Anne-babanın mesleki durumu ve ailenin konumunu algılama ile ilgili verilere topluca bakıldığında, şu sonuca varmak olası görülmektedir:

- Ailenin ekonomik durumu düzeldikçe, öğrencilerin otoriteryen eğilimlerinde artış görülmektedir.
- Bunun yanı sıra, yine dikkati çekici bir bulgu, ailenin ekonomik olanakları arttıkça, "aile içi ret" ölçeğine ilişkin puanlarda düşme görülmektedir. Diğer bir deyişle, ailenin ekonomik durumu, çocuğun otoriteryen eğilimlerini etkilemekte; ekonomik durumdaki gerileme ve yükselmelerle çocuğun, "Kısa Otoriteryenizm", "Cunta", "Savaş" ve "Ermeni Düşmanlığı" ile ilgili tutum ve tavırları da değişmektedir.

3.3 Bazı Bölgesel ve Etnik Göstergeler: Etnik Yapıların Güçlü Etkileri

3.3.1 Anadil:

Lise ve üniversite öğrencilerinin evde konuşulan dil açısından, otoriteryen tutumları arasında farklılaşmalar olup olmadığı incelenmiş ve sonuçlar çizelgelerde verilmiştir.

Evde konuşulan dil açısından, lise öğrencileri 8 ölçeğe (patriotizm, cunta eğilimi, anomi, özinsellik, ailenin dinselliği, aile disiplini, aile içi ret-kabul, Ermeni ayrımcılığı) ilişkin tutumları açısından birbirlerinden farklılaşmaktadırlar (Çizelge 3-32). Bu ölçekler göz önüne alındığında, "patriotizm, cunta eğilimi ve Ermeni ayrımcılığı" ölçeklerinde evde konuşulan dili Kürtçe, "özinsellik, ailenin dinselliği, aile içi ret-kabul ile Aile disiplini" ölçeklerinde ise evde konuşulan dili Arapça olarak belirten öğrencilerin ortalamalarının, diğerlerine göre daha düşük olduğu gözlenmektedir. Evde konuşulan dilin Türkçe olduğunu ve yanıt vermek istemediğini belirten öğrencilerin, genelde otoriteryen tutumlarının daha yüksek olduğu söylenebilir.

Çizelge 3-32 Lise Öğrencilerinin Evde Konuşulan Dile Göre Ölçeklere İlişkin Ortalama, Standart Sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Evde Konuşulan Dil	ÖLÇEKLER									
	Kısa Otoriteryanizm		Patriotizm		Savaş Eğilimi		Cumta Eğilimi		Güvensizlik	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
Türkçe (N=694)	3,89	,79	4,34	,72	2,55	,90	3,00	,89	3,18	,84
Yan.istemiyor (N=70)	3,90	,70	4,22	,85	2,39	,85	3,08	,91	3,05	,90
Başka (N=65)	3,74	,79	4,10	,91	2,44	,87	2,74	,94	3,12	,90
Arapça (N=68)	3,94	,68	4,04	,78	2,41	,87	3,27	,78	3,23	,89
Kürtçe (N=79)	3,87	,69	3,88	,90	2,48	,88	2,66	1,01	3,19	,96
F	,65		8,74*		1,02		5,68*		,51	
	Anomi		Özdinsellik		Ailenin Dinselliği		Ailenin İdolleştirilmesi		Aile Disiplini	
Türkçe (N=694)	3,57	,76	3,46	,88	3,44	,87	3,61	,73	3,09	1,01
Yan.istemiyor (N=70)	3,62	,77	3,22	,90	3,21	,83	3,70	,65	2,99	1,00
Başka (N=65)	3,24	,82	3,32	,97	3,27	,91	3,62	,80	2,62	1,06
Arapça (N=68)	3,52	,80	3,11	,86	3,02	,89	3,76	,67	2,98	1,07
Kürtçe (N=79)	3,68	,79	3,28	1,05	3,29	,93	3,62	,78	3,08	1,02
F	3,41*		3,50*		4,82*		,78		3,28*	
	Aile İçi Kabul-Ret		Yabancı Ayrımcılığı		Yahudi Ayrımcılığı		Ermeni Ayrımcılığı		Cinsellik	
Türkçe (N=694)	2,04	,81	2,64	,83	3,32	,75	3,09	,83	2,55	,85
Yan.istemiyor (N=70)	2,05	,91	2,53	,74	3,18	,75	2,90	,85	2,44	,79
Başka (N=65)	1,87	,75	2,50	,74	3,14	,88	3,03	,85	2,58	1,01
Arapça (N=68)	1,85	,77	2,42	,64	3,12	,66	2,89	,74	2,34	,74
Kürtçe (N=79)	2,27	,98	2,47	,76	3,24	,81	2,80	,92	2,64	,97
F	3,03*		2,22		2,16		3,22*		1,44	

* .05 düzeyinde anlamlı.

Çizelge 3-33 incelendiğinde, evde konuşulan dil açısından, otoriteryen tutumlar arasındaki farklılaşmaların, üniversite öğrencilerinde lise öğrencilerine göre daha belirgin olduğu görülmektedir.

Çizelge 3-33 Üniversite Öğrencilerinin Evde Konuşulan Dile Göre Ölçeklere İlişkin Ortalama, Standart Sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Evde Konuşulan Dil	ÖLÇEKLER									
	Kısa Oto-riteryanizm		Patriotizm		Savaş Eğilimi		Cunta Eğilimi		Güvensizlik	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
Türkçe (N=435)	3,39	,92	3,89	,92	2,37	,92	2,50	,99	2,81	,82
Yan.istemi yor (N=23)	3,43	,95	3,81	,84	2,63	,88	2,58	,90	3,03	,81
Başka (N=22)	3,17	1,12	3,57	1,29	2,33	,97	2,29	,87	2,70	,77
Arapça (N=48)	2,94	1,02	3,47	1,08	2,02	,87	2,39	,86	2,72	,79
Kürtçe (N=71)	3,21	,98	3,12	1,12	2,19	1,01	1,95	,91	2,72	,76
F	2,83*		10,65*		2,53*		5,08*		,81	
	Anomi		Özdinsellik		Ailenin Dinselliği		Ailenin İdol-leştirilmesi		Aile Disiplini	
Türkçe (N=435)	3,21	,82	3,10	1,08	3,10	,94	3,48	,79	2,67	,96
Yan.istemi yor (N=23)	3,03	,92	3,06	,97	2,84	,77	3,54	,75	2,86	,94
Başka (N=22)	3,29	,88	2,71	1,08	2,66	1,08	3,25	,91	2,33	1,01
Arapça (N=48)	2,94	,78	2,34	1,05	2,74	,99	3,55	,74	2,66	1,04
Kürtçe (N=71)	2,98	,82	2,76	1,41	2,92	1,15	3,50	,72	2,76	1,02
F	2,46*		6,23*		2,82*		,62		1,00	
	Aile İçi Kabul-Ret		Yabancı Ayrımcılığı		Yahudi Ayrımcılığı		Ermeni Ayrımcılığı		Cinsellik	
Türkçe (N=435)	2,26	,87	2,85	,79	3,01	,88	2,75	,88	2,55	,82
Yan.istemi yor (N=23)	2,45	,75	2,65	,86	2,89	,74	2,69	,82	2,41	,43
Başka (N=22)	2,09	,88	2,71	,85	2,50	1,03	2,19	,85	1,91	,53
Arapça (N=48)	1,96	,71	2,84	,83	2,40	,94	2,31	1,01	2,14	,69
Kürtçe (N=71)	2,51	,91	2,60	,73	2,73	1,13	2,14	1,01	2,57	,85
F	3,44*		1,89		6,81*		9,70*		3,83*	

* .05 düzeyinde anlamlı.

Ölçek ortalamalarına bakıldığında, evde konuşulan dili Türkçe olarak belirten ve yanıt vermek istemediğini söyleyen öğrencilerin ortalamalarının

diğerlerine göre daha yüksek olduğu gözlenmektedir. Evde “Kürtçe ve Arapça konuşuluyor” diyen üniversite öğrencilerinin ölçeklere ilişkin ortalamalarının daha düşük olduğu görülmektedir.

Yukarıda verilen bulgular göz önüne alındığında, evlerinde Kürtçe ve Arapça konuşulduğunu belirten lise ve üniversite öğrencilerinin ölçeklere ilişkin ortalamalarının diğerlerine göre genelde daha düşük olduğu anlaşılmaktadır.

3.3.2 Mezhep

Mezhep farklılığının lise ve üniversite öğrencilerinin otoriteryen tutumlar açısından farklılaşma oluşturup oluşturmadığına ilişkin veriler, aşağıdaki çizelgelerde yer almaktadır.

Lise öğrencilerinin mezhepleri açısından hemen göze çarpan bir eğilim, alevi olduğunu belirten öğrencilerin “cunta eğilimi” dışındaki ölçeklere ilişkin ortalamalarının diğerlerine göre daha düşük olduğudur (Çizelge 3-34). “Mezhebi bilmiyorum” diyen öğrencilerin ölçeklere ilişkin ortalamalarının da alevi mezhebi dışındakilere göre genelde daha düşük olduğu gözlenmektedir. En yüksek ortalamalara ise, sünni mezhebinden olan öğrencilerin sahip olduğu görülmektedir. Bu çerçevede lise öğrencilerinin, otoriteryen tutumlar açısından önemli ölçüde birbirlerinden farklılaştıkları söylenebilir.

Lise öğrencilerinin mezhepleri açısından ölçeklere ilişkin ortalamalarından farklılaştığına ilişkin bulgular, üniversite örnekleminde çok daha açıkça gözlenebilmektedir (Çizelge 3-35). Hemen hemen tüm ölçeklerde, mezhebinin alevi olduğunu belirten öğrencilerin ölçek ortalamalarının, diğerlerinden daha düşük olduğu görülmektedir. Mezhebi sünni olanlar ile yanıt vermek istemediğini belirten öğrencilerin, ölçeklere ilişkin ortalamalarının da oldukça yüksek olduğu Çizelge 3-35’den anlaşılmaktadır.

Mezhep değişkenine göre elde edilen bulguların, açıkça, mezhebi alevi olan öğrencilerin daha düşük otoriteryen tutumlara sahip olduğunu göstermekte; ancak, bu kez de, Cunta eğiliminde artış meydana gelmektedir. Bu da, mezhep etkisinin dahi, yaşanan daha makro dengelerle ilgili olarak şekillendiğine işaret etmektedir.

Çizelge 3-34 Lise Öğrencilerinin Mezheplerine Göre Ölçeklere İlişkin Ortalama, Standart Sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

MEZHEP	ÖLÇEKLER									
	Kısa Oto-riteryanizm		Patriotizm		Savaş Eğilimi		Cunta Eğilimi		Güvensizlik	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
Sunni (N=551)	3,92	,77	4,33	,75	2,60	,89	2,92	,90	3,19	,86
Başka (N=31)	3,76	,67	4,06	,87	2,43	,93	2,64	,92	3,06	1,05
Yanıt ver.istemi.(N=157)	3,80	,80	4,28	,75	2,52	,90	3,06	,88	3,07	,86
Bilmiyor (N=153)	3,83	,78	4,16	,77	2,48	,89	3,12	,89	3,22	,84
Alevi (N=74)	3,88	,78	4,03	,78	2,20	,82	3,10	1,00	3,13	,87
F	1,02		3,97*		3,56*		3,12*		,92	
	Anomi		Özdinsellik		Ailenin Dinselliği		Aile İçi Oto-riteryanizm		Aile Disiplini	
Sunni (N=551)	3,59	,79	3,58	,90	3,52	,83	3,58	,77	3,02	1,01
Başka (N=31)	3,38	,80	3,68	,83	3,45	,63	3,72	,76	3,09	1,14
Yan ver. istemi. (N=157)	3,56	,72	3,26	,84	3,32	,88	3,79	,59	3,09	1,07
Bilmiyor (N=153)	3,51	,75	3,14	,77	3,16	,91	3,63	,67	2,99	,97
Alevi (N=74)	3,66	,75	2,67	,94	2,68	,89	3,60	,75	3,00	1,10
F	1,03		23,51*		18,90*		2,84*		,25	
	Aile İçi Ret Kabul		Yabancı Ayrımcılığı		Yahudi Ayrımcılığı		Ermeni Ayrımcılığı		Cinsellik	
Sunni (N=551)	2,03	,81	2,65	,84	3,40	,76	3,14	,82	2,64	,89
Başka (N=31)	2,24	1,13	2,35	,78	3,49	,71	2,93	,91	2,58	,94
Yanıt ver.istemi.(N=157)	1,98	,83	2,66	,81	3,15	,80	3,04	,90	2,51	,84
Bilmiyor (N=153)	2,08	,81	2,51	,75	3,16	,66	2,95	,79	2,41	,83
Alevi (N=74)	1,99	,86	2,40	,60	2,93	,61	2,64	,85	2,11	,69
F	,81		3,13*		10,10*		6,69*		7,32*	

* .05 düzeyinde anlamlı.

Çizelge 3-35 Üniversite Öğrencilerinin Mezheplere Göre Ölçeklere İlişkin Ortalama, Standart Sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

MEZHEP	ÖLÇEKLER									
	Kısa Oto-riteryanizm		Patriotizm		Savaş Eğilimi		Cunta Eğilimi		Güvensizlik	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
Sunni (N=425)	3,44	,91	3,86	,95	2,43	,93	2,40	,96	2,76	,80
Yanıt ver.istemi. (N=63)	3,39	,95	3,83	,97	2,39	,90	2,63	1,01	3,01	,79
Bilmiyor (N=27)	3,30	,85	4,09	,67	2,51	1,07	3,02	,98	2,89	,78
Alevi (N=85)	2,74	,97	3,04	1,02	1,81	,74	2,16	,91	2,72	,80
F	13,65*		18,93*		11,04*		6,61*		2,15	
	Anomi		Özdinsellik		Ailenin Dinselliği		Ailenin İdol-leştirilmesi		Aile Disiplini	
Sunni (N=425)	3,16	,83	3,25	1,09	3,23	,91	3,47	,78	2,70	,98
Yanıt ver.istemi. (N=63)	3,23	,95	2,82	1,05	2,88	,95	3,48	,78	2,76	,94
Bilmiyor (N=27)	3,37	,62	2,75	,65	2,50	,80	3,76	,63	2,55	1,02
Alevi (N=85)	3,07	,82	1,90	,81	2,21	,90	3,47	,76	2,46	,95
F	1,06		41,05*		33,66*		1,22		1,67	
	Aile İçi Kabul-Ret		Yabancı Ayrımcılığı		Yahudi Ayrımcılığı		Ermeni Ayrımcılığı		Cinsellik	
Sunni (N=425)	2,32	,87	2,81	,79	3,11	,91	2,76	,91	2,59	,83
Yanıt ver.istemi. (N=63)	2,30	,87	3,00	,83	2,83	,83	2,71	,86	2,47	,80
Bilmiyor (N=27)	1,95	,80	2,78	,88	2,74	,70	2,61	,73	2,30	,65
Alevi (N=85)	2,11	,81	2,70	,72	2,14	,77	1,87	,73	2,07	,60
F	2,79*		1,73		29,69*		24,42*		6,66*	

* .05 düzeyinde anlamlı.

3.3.3 Oturulan Yerleşim Birimi ve Bölge

Oturulan yerleşim birimi açısından lise öğrencilerinin ölçeklere ilişkin tutumlarına bakıldığında, köyden kente doğru, tutumlarda düşme olduğu gözlenmektedir (Çizelge 3-36).

Çizelge 3-36 Lise Öğrencilerinin Ailenin Oturduğu Yerleşim Birimine Göre Ölçeklere İlişkin Ortalama, Standart Sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları**

YERLEŞİM BİRİMİ	ÖLÇEKLER									
	Kısa Otoriteriyenizm		Patriotizm		Savaş Eğilimi		Cunta Eğilimi		Güvensizlik	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
İl (N=721)	3,84	,80	4,25	,78	2,48	,90	2,97	,90	3,16	,86
İlçe (N=201)	3,94	,70	4,21	,73	2,55	,85	2,99	,91	3,17	,88
Köy (N=55)	4,15	,59	4,44	,66	2,70	,92	2,96	,89	3,18	,76
F	4,70*		1,90		1,87		,03		,01	
	Anomi		Özdinsellik		Ailenin Dinselliği		Ailenin İdoleştirilmesi		Aile Disiplini	
İl (N=721)	3,53	,77	3,34	,91	3,33	,90	3,63	,73	2,98	1,04
İlçe (N=201)	3,64	,74	3,41	,90	3,37	,84	3,61	,74	3,09	,97
Köy (N=55)	3,59	,78	3,76	,77	3,72	,73	3,73	,71	3,29	,96
F	1,45		5,52*		4,84*		,48		2,81	
	Aile İçi Kabul- Ret		Yabancı Ayrımcılığı		Yahudi Ayrımcılığı		Ermeni Ayrımcılığı		Cinsellik	
İl (N=721)	2,02	,84	2,56	,82	3,26	,77	3,00	,85	2,49	,86
İlçe (N=201)	2,10	,86	2,68	,74	3,29	,70	3,05	,82	2,69	,89
Köy (N=55)	2,17	,70	2,80	,89	3,50	,64	3,27	,79	2,72	,83
F	1,35		3,60*		2,75		2,73		5,36*	

*.05 düzeyinde anlamlı.

** Çok az kişi olduğu için, nahiyede oturanlar analize alınmamıştır.

Üniversite öğrencilerinin ölçeklere ilişkin tutumlarının, ailelerinin oturdukları yerleşim birimi açısından -cunta eğilimi ve cinsellik ölçekleri dışında- anlamlı düzeyde etkilenmediği Çizelge 3-37'deki verilerden anlaşılmaktadır. Hane büyüklüğü ve ailenin oturduğu yerleşim birimine ilişkin bulguların önemli ölçüde birbirleriyle örtüştüğü gözlenmektedir.

Ailenin oturduğu yerleşim biriminin, özellikle

- Üniversite öğrencilerinin otoriteriyen tutumlarını önemli ölçüde etkilemediği ve köyden kente doğru tutarlı bir eğilim izlenmediği; bunun tersine lise öğrencilerinde köyden kente doğru otoriteriyen tutumlarda düşme görüldüğü söylenebilir.
- Bulgular, gerek üniversite, gerekse lisede hane büyüklüğü, oturuş yerleşim birimi ve buna bağlı olarak da aile türü değişkenlerinin, ölçeklere ilişkin tutumlar açısından benzer eğilimler oluşturduğu biçiminde değerlendirilebilir.

•Diğer taraftan, bu verilerle ilgili çapraz tablolar verilmemekle birlikte, köyden kente doğru hane büyüklüğünün azaldığı, geniş aileden çekirdek aileye dönüşümün yaşandığı bu bulgulardan anlaşılmaktadır.

Çizelge 3-37 Üniversite Öğrencilerinin Ailenin Oturduğu Yerleşim Birimine Göre Ölçeklere İlişkin Ortalama, Standart Sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

YERLEŞİM BİRİMİ	ÖLÇEKLER									
	Kısa Otoriteriyamizm		Patriotizm		Savaş Eğilimi		Cunta Eğilimi		Güvensizlik	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
İl (N=369)	3,32	,95	3,80	,96	2,35	,94	2,55	,96	2,84	,84
İlçe (N=141)	3,32	,95	3,74	1,05	2,32	,92	2,40	,99	2,78	,75
Nahiye (N=19)	3,45	,96	3,77	1,11	2,40	1,05	2,06	1,05	2,69	,82
Köy (N=78)	3,34	,92	3,56	1,03	2,28	,90	2,01	,84	2,69	,73
F		,12		1,30		,16		7,75*		,85
	Anomi		Özdinsellik		Ailenin Dinselliği		Ailenin İdoleştirilmesi		Aile Disiplini	
İl (N=369)	3,18	,85	2,96	1,09	2,99	,98	3,47	,80	2,66	,97
İlçe (N=141)	3,15	,81	2,98	1,11	2,97	1,01	3,56	,74	2,63	1,00
Nahiye (N=19)	3,13	,79	3,28	1,27	3,44	,95	3,36	,76	2,86	,95
Köy (N=78)	3,06	,78	3,1282	1,32	3,15	,91	3,47	,72	2,71	,88
F		,48		,85		1,89		,63		,39
	Aile İçi Kabul-Ret		Yabancı Ayrımcılığı		Yahudi Ayrımcılığı		Ermeni Ayrımcılığı		Cinsellik	
İl (N=369)	2,23	,85	2,78	,80	2,91	,92	2,63	,91	2,40	,77
İlçe (N=141)	2,27	,87	2,84	,75	2,92	,86	2,65	,94	2,46	,79
Nahiye (N=19)	2,14	,70	2,96	,82	3,02	1,08	2,57	1,10	2,79	,81
Köy (N=78)	2,47	,91	2,87	,75	3,02	1,05	2,58	,95	2,96	,90
F		1,80		,65		,38		,10		7,24*

* .05 düzeyinde anlamlı.

Yerleşim birimi dışında, üniversite öğrencilerine geldikleri bölgeler de sorulmuş ve bu bölgelere göre ölçeklere ilişkin tutumlarında farklılaşma olup olmadığına bakılmıştır. Ayrıca, bölgeler gelişmişlik düzeylerine göre en düşükten en yükseğe doğru gruplandırılmış ve bu açıdan da öğrencilerin tutumları incelenmiştir.

Çizelge 3-38 incelendiğinde, geldikleri bölgelere göre öğrencilerin "patriotizm, cunta eğilimi, ailenin dinselliği, yabancı ve Yahudi ayrımcılığı ölçeklerine ilişkin ortalamaları arasında anlamlı farkların olduğu görülmektedir. Diğer 10 ölçeğe ilişkin ortalamaları açısından öğrenciler birbirlerinden farklılaşmamakta; yaklaşık benzer eğilimler taşımaktadırlar. Ölçeklere genel olarak bakıldığında, aile içi kabul-ret ölçeği dışında, genel olarak Doğu Anadolu Bölgesinden gelen öğrencilerin otoriteryen eğilimlerinin düşük olduğu söylenebilir.

Çizelge 3-38 Üniversite Öğrencilerin Geldikleri Bölgelere Göre Ölçeklere İlişkin Ortalama, Standart Sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

BÖLGE	ÖLÇEKLER									
	Kısa Oto-riteryanizm		Patriotizm		Savaş Eğilimi		Cunta Eğilimi		Güvensizlik	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
Marmara (N=39)	3,36	,77	3,95	,83	2,28	,77	2,67	,97	2,67	,83
Akdeniz (N=327)	3,28	,96	3,80	1,00	2,34	,93	2,52	,97	2,81	,80
Ege (N=28)	3,51	,93	3,82	,97	2,11	,99	2,36	,94	2,75	,93
İç Anadolu (N=53)	3,33	,95	3,83	1,00	2,43	1,04	2,60	1,05	2,89	,93
Karadeniz (N=18)	3,59	,99	3,63	1,07	2,58	,87	2,20	,94	2,66	,74
G.Doğu An. (N=54)	3,56	,94	3,61	,90	2,29	1,04	2,01	,85	2,81	,89
Doğu Ana. (N=49)	3,02	1,02	3,23	1,16	2,29	1,00	2,10	,96	2,91	,71
F	1,93		2,93*		,59		3,98*		,49	
	Anomi		Özdinsellik		Ailenin Dinselliği		Ailenin İdoleştirilmesi		Aile Disiplini	
Marmara (N=39)	3,25	,95	3,09	,98	2,82	,82	3,45	,81	2,42	1,05
Akdeniz (N=327)	3,17	,83	2,92	1,09	2,96	,96	3,43	,77	2,69	,95
Ege (N=28)	3,29	,83	2,91	1,32	3,40	,92	3,70	,93	2,50	,82
İç Anadolu (N=53)	3,09	,81	3,11	1,19	3,15	1,09	3,62	,70	2,55	1,03
Karadeniz (N=18)	3,01	,79	3,11	1,09	3,24	,87	3,61	,84	2,38	,88
G.Doğu An. (N=54)	3,00	,85	3,32	1,16	3,36	1,04	3,49	,86	3,00	1,13
Doğu Ana. (N=49)	3,25	,76	2,62	1,31	2,63	1,02	3,41	,62	2,72	1,00
F	,77		2,02		3,76*		1,00		1,94	
	Aile İçi Kabul-Ret		Yabancı Ayrımcılığı		Yahudi Ayrımcılığı		Ermeni Ayrımcılığı		Cinsellik	
Marmara (N=39)	2,22	,84	2,58	,81	2,88	,86	2,43	,68	2,68	,81
Akdeniz (N=327)	2,25	,89	2,82	,82	2,85	,88	2,67	,91	2,38	,79
Ege (N=28)	2,19	,81	2,69	,71	3,00	,92	2,55	,81	2,51	,89
İç Anadolu (N=53)	2,16	,73	3,06	,69	3,18	,96	2,72	1,07	2,38	,80
Karadeniz (N=18)	2,11	,80	2,83	,71	2,98	1,18	2,57	1,08	2,57	,84
G.Doğu An. (N=54)	2,41	,81	2,63	,72	3,19	,99	2,54	,79	2,76	,73
Doğu Ana. (N=49)	2,48	,88	2,87	,71	2,70	1,09	2,32	1,08	2,46	,67
F	1,06		2,13*		2,22*		1,50		1,73	

* .05 düzeyinde anlamlı.

Çizelge 3-39 Üniversite Öğrencilerin Geldikleri Bölgelerin Gelişmişlik Düzeylerine Göre Ölçeklere İlişkin Ortalama, Standart Sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

GELİŞ- MİŞLİK DÜZEYİ	ÖLÇEKLER									
	Kısa Oto- riteryanizm		Patriotizm		Savaş Eğilimi		Cunta Eğilimi		Güvensizlik	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
En Düşük (N=39)	3,62	1,00	3,23	1,13	2,39	1,09	1,88	,76	2,92	,75
Düşük (N=21)	3,34	,69	3,80	,90	2,51	,90	2,22	,91	2,53	,78
Orta (N=151)	3,17	1,04	3,59	1,04	2,25	,96	2,37	1,00	2,81	,84
Yüksek (N=304)	3,33	,94	3,84	,97	2,35	,94	2,51	,96	2,82	,80
En Yüksek (N=53)	3,41	,77	3,94	,86	2,35	,85	2,73	1,04	2,80	,93
F	2,01		4,73*		,50		5,23*		,78	
	Anomi		Özdinsellik		Ailenin Dinselliği		Ailenin İdol- leştirilmesi		Aile Disiplini	
En Düşük (N=39)	2,90	,71	3,17	1,42	3,38	1,10	3,53	,76	3,01	1,07
Düşük (N=21)	3,15	,69	3,15	1,18	3,03	,91	3,67	,68	2,61	1,02
Orta (N=151)	3,11	,86	2,83	1,14	2,93	1,01	3,47	,81	2,61	1,00
Yüksek (N=304)	3,20	,82	2,99	1,12	3,01	,98	3,45	,77	2,69	,95
En Yüksek (N=53)	3,25	,89	3,00	,97	2,91	,87	3,51	,78	2,50	1,04
F	1,40		1,06		1,64		,48		1,70	
	Aile İçi Kabul- Ret		Yabancı Ayrımcılığı		Yahudi Ayrımcılığı		Ermeni Ayrımcılığı		Cinsellik	
En Düşük (N=39)	2,60	,89	2,65	,79	3,08	1,20	2,41	1,06	2,86	,77
Düşük (N=21)	2,19	,61	2,79	,67	2,80	1,10	2,56	1,04	2,58	,66
Orta (N=151)	2,19	,82	2,95	,70	2,84	,94	2,50	,91	2,45	,81
Yüksek (N=304)	2,27	,88	2,77	,82	2,93	,89	2,70	,91	2,38	,79
En Yüksek (N=53)	2,25	,82	2,72	,86	2,97	,92	2,56	,82	2,56	,69
F	1,74		1,94		,68		1,83		2,22	

* .05 düzeyinde anlamlı.

Bölgelerin gelişmişlik düzeylerine göre sınıflandırıldığı Çizelge 3-39 incelendiğinde, “patriotizm ve cunta eğilimi” ölçeklerine ilişkin ortalamalar arasında anlamlı farkların olduğu görülmektedir. Diğer ölçeklerde farklılaşma görülmemektedir. Bu bulgular, özellikle patriotizmle birlikte cunta eğiliminin gelişmişlik düzeyiyle bağlantılı olarak arttığına ilişkin ipuçları vermektedir.

3.4 Politik Eğilim

Otoriteriyenizm araştırmalarında bir başka soru da, politik yönelimle ilgili olup, sağ-yönelimin dişında sol ile olan ilişkileri de araştırma konusu yapılmıştır. Bu doğrultuda, bu araştırmada da bazı sorular yöneltirmiştir. Bu başlık altında ilgili bulgular aktarılacaktır.

Öğrenciler

- “Komünizm, Doğu Blokunda kötü uygulanmış olmasına karşın, aslında iyi bir görüştür”,
- “şeriat/dini yönetim biçimi, kötü uygulanmış olmakla birlikte, esasta iyi bir görüştür”,
- “Kökten milliyetçilik kötü uygulanmış olmakla birlikte, aslında iyi bir görüştür”

sorularını onaylama düzeylerine göre iki gruba ayrılmıştır: “Tamamıyla onaylıyorum” ve “onaylıyorum” seçeneklerini işaretleyenler onaylayan, “reddediyorum” ve “tamamen reddediyorum” diyenler onaylamayan grubu oluşturmuştur. Bu görüşleri onaylayan ve onaylamayan öğrencilerin ölçeklere ilişkin tutumları arasında anlamlı farkların olup olmadığı tek yönlü varyans analiziyle sınanmış ve sonuçlar lise ve üniversite öğrencileri için aşağıdaki çizelgelerde verilmiştir..

Çizelge 3-40 incelendiğinde, komünizmi, şeriatı ve kökten milliyetçiliği onaylayan ve onaylamayan lise öğrencilerinin “aile içi kabul-ret” ölçeğine ilişkin tutumlar açasından birbirleriyle örtüştükleri gözlenmektedir., Komünizmi onaylayan ve onaylamayan öğrenciler arasında anlamlı farklar çıkan 12 ölçek açasından bakıldığında, komünizmi onaylayan öğrencilerin “anomi” dışındaki tüm ölçek puanlarına ilişkin ortalamaları, onaylamayanlara göre daha düşük bulunmuştur

Çizelge 3-40 şeriatı ve kökten milliyetçiliği onaylayıp onaylamama açasından incelendiğinde, anlamlı farklar çıkan ölçeklerde, onaylamayan lise öğrencilerinin ortalamalarının onaylayanlardan daha düşük olduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle, gerek şeriatı, gerekse kökten milliyetçiliği onaylayan öğrencilerin otoriteriyen eğilimlerinin, onaylamayan öğrencilere göre daha güçlü olduğu söylenebilir.

Bu bulguların yanı sıra, yalnızca şeriatı onaylayan ve onaylamayan lise öğrencilerini sayılarına bakıldığında bile, şeriat eğiliminin son yıllarda ne denli güçlendiği görülebilir. Lise örnekleminin 1011 öğrenciden oluştuğu gözönüne alındığında, öğrencilerin üçte birine yakınının şeriatı onayladığı ve yine yaklaşık

üçte birinin de kararsız olduğu düşünülürse, şeriat eğilimlerinin öğrenciler arasında çok yaygınlaştığı ileri sürülebilir.

Çizelge 3-40 Lise Öğrencilerinin Komünizmi, Şeriatı ve Kökten Milliyetçiliği Onaylama Açısından Ölçeklere İlişkin Ortalama, Standart Sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

KOMÜNİZM	ÖLÇEKLER									
	Kısa Otoriteriyenizm		Patriotizm		Savaş Eğilimi		Cunta Eğilimi		Güvensizlik	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
Onaylamayan (N=322)	3,99	,76	4,42	,70	2,73	,98	2,76	,95	3,05	,84
Onaylayan (N=144)	3,70	,91	3,75	,96	2,47	,96	2,83	1,10	3,33	,85
F	12,65*		70,92*		7,06*		,47		10,75*	
	Anomi		Özdinsellik		Ailenin Dinselliği		Ailenin İdolleştirilmesi		Aile Disiplini	
Onaylamayan (N=322)	3,39	,79	3,81	,82	3,63	,85	3,67	,75	3,09	1,02
Onaylayan (N=144)	3,54	,82	2,91	1,07	3,11	1,06	3,47	,74	3,00	1,12
F	3,60*		98,15*		30,35*		6,80*		,68	
	Aile İçi Kabul-Ret		Yabancı Ayrımcılığı		Yahudi Ayrımcılığı		Ermeni Ayrımcılığı		Cinsellik	
Onaylamayan (N=322)	2,06	,86	2,74	,85	3,54	,78	3,41	,83	2,86	,97
Onaylayan (N=144)	2,00	,84	2,54	,91	3,08	,92	2,67	,96	2,28	,81
F	,40		5,16*		31,12*		70,56*		38,16*	
ŞERİAT	Kısa Otoriteriyenizm		Patriotizm		Savaş Eğilimi		Cunta Eğilimi		Güvensizlik	
Onaylamayan (N=356)	3,69	,87	4,06	,86	2,26	,87	2,91	,98	3,11	,88
Onaylayan (N=307)	4,06	,72	4,37	,75	2,84	,88	2,84	,94	3,14	,88
F	34,76*		23,877*		73,21*		,86		,21	
	Anomi		Özdinsellik		Ailenin Dinselliği		Ailenin İdolleştirilmesi		Aile Disiplini	
Onaylamayan (N=356)	3,47	,79	2,82	,88	2,90	,92	3,61	,73	2,77	1,05
Onaylayan (N=307)	3,52	,81	4,03	,71	3,82	,76	3,57	,76	3,25	1,00
F	,55		370,16*		191,79*		,64		35,24*	
	Aile İçi Kabul-Ret		Yabancı Ayrımcılığı		Yahudi Ayrımcılığı		Ermeni Ayrımcılığı		Cinsellik	
Onaylamayan (N=356)	1,97	,82	2,45	,79	2,92	,75	2,69	,81	2,20	,75
Onaylayan (N=307)	2,09	,83	2,79	,84	3,65	,68	3,41	,81	2,88	,92
F	3,34		29,61*		170,45*		129,52*		109,62*	

Çizelge 3-40 Devam

KÖKTEN MİLLİYETÇİLİK	Kısa Otoriteriyанизм		Patriotizm		Savaş Eğilimi		Cunta Eğilimi		Güvensizlik	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
Onaylamayan (N=290)	3,64	,92	3,73	1,01	2,44	1,01	2,45	1,04	3,05	,86
Onaylayan (N=131)	4,01	,77	4,49	,60	2,68	,89	3,10	,86	3,12	,86
F	25,78*		124,72*		8,02*		64,34*		,92	
	Anomi		Özdinsellik		Ailenin Dinselliği		Ailenin İdolleştirilmesi		Aile Disiplini	
Onaylamayan (N=290)	3,41	,82	3,05	1,15	2,99	1,11	3,56	,76	2,81	1,07
Onaylayan (N=131)	3,59	,77	3,61	,76	3,60	,79	3,62	,75	3,20	1,01
F	6,81*		48,35*		57,65*		,98		18,89*	
	Aile İçi Kabul-Ret		Yabancı Ayrımcılığı		Yahudi Ayrımcılığı		Ermeni Ayrımcılığı		Cinsellik	
Onaylamayan (N=290)	2,04	,81	2,50	,85	3,03	,90	2,75	,95	2,44	,99
Onaylayan (N=131)	1,99	,85	2,65	,82	3,44	,74	3,23	,86	2,58	,84
F	,54		3,99*		34,01*		38,37*		3,22	

* .05 düzeyinde anlamlı.

Çizelge 3-41 Üniversite Öğrencilerinin Komünizmi, Şeriatı ve Kökten Milliyetçiliği Onaylama Açısından Ölçeklere İlişkin Ortalama, Standart Sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

KOMÜNİZM	ÖLÇEKLER									
	Kısa Otoriter.		Patriotizm		Savaş Eğilimi		Cunta Eğilimi		Güvensizlik	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
Onaylamayan (N=292)	3,65	,83	4,10	,73	2,57	,92	2,43	,97	2,77	,79
Onaylayan (N=129)	2,65	1,01	2,81	1,12	1,82	,86	1,93	,94	2,79	,79
F	114,00*		195,28*		61,69*		23,47*		,07	
	Anomi		Özdinsellik		Ailenin Dinselliği		Ailenin İdolleştirilmesi		Aile Disiplini	
Onaylamayan (N=292)	3,14	,83	3,61	,96	3,35	,87	3,59	,75	2,76	,98
Onaylayan (N=129)	3,03	,85	1,86	,95	2,53	1,08	3,23	,83	2,64	1,00
F	1,55		295,79*		67,66*		19,54*		1,29	
	Aile İçi Kabul-Ret		Yabancı Ayrımcılığı		Yahudi Ayrımcılığı		Ermeni Ayrımcılığı		Cinsellik	
Onaylamayan (N=292)	2,21	,83	2,90	,82	3,32	,87	2,98	,82	2,74	,83
Onaylayan (N=129)	2,56	,96	2,64	,74	2,16	,95	1,83	,92	2,09	,77
F	14,70*		9,41*		147,07*		161,74*		31,69*	

Çizelge 3-41 Devamı

ŞERİAT	Kısa Oto- riteryanizm		Patriotizm		Savaş Eğilimi		Cunta Eğilimi		Güvensizlik	
Onaylamayan (N=314)	3,02	,97	3,48	1,11	1,99	,83	2,40	1,00	2,76	,83
Onaylayan (N=176)	3,73	,82	4,09	,76	2,80	,94	2,35	,97	2,82	,76
F	68,26*		41,77*		95,75*		,31		,63	
	Anomi		Özdinsellik		Ailenin Dinselliği		Ailenin İdolleştirilmesi		Aile Disiplini	
Onaylamayan (N=314)	3,11	,82	2,27	,89	2,59	,93	3,40	,79	2,49	,98
Onaylayan (N=176)	3,15	,88	4,05	,72	3,64	,82	3,63	,70	2,91	,90
F	,25		508,11*		151,01*		10,40*		22,47*	
	Aile İçi Kabul- Ret		Yabancı Ayrımcılığı		Yahudi Ayrımcılığı		Ermeni Ayrımcılığı		Cinsellik	
Onaylamayan (N=314)	2,22	,91	2,70	,72	2,45	,82	2,22	,85	2,15	,70
Onaylayan (N=176)	2,35	,81	3,03	,80	3,68	,75	3,18	,72	2,98	,81
F	2,22		20,83*		264,68*		158,09*		88,00*	
KÖKTEN MİLLİYET- ÇİLİK	Kısa Oto- riteryanizm		Patriotizm		Savaş Eğilimi		Cunta Eğilimi		Güvensizlik	
Onaylamayan (N=290)	3,05	1,00	3,24	1,08	2,14	,95	2,01	,89	2,64	,75
Onaylayan (N=131)	3,73	,76	4,42	,55	2,59	,87	2,85	,98	3,05	,87
F	47,12*		139,44*		20,86*		75,71*		23,79*	
	Anomi		Özdinsellik		Ailenin Dinselliği		Ailenin İdol- leştirilmesi		Aile Disiplini	
Onaylamayan (N=290)	2,95	,80	2,67	1,29	2,83	1,09	3,37	,78	2,59	,95
Onaylayan (N=131)	3,40	,85	3,43	,89	3,35	,84	3,56	,80	2,82	1,06
F	26,48*		36,71*		22,23*		5,23*		4,59*	
	Aile İçi Kabul- Ret		Yabancı Ayrımcılığı		Yahudi Ayrımcılığı		Ermeni Ayrımcılığı		Cinsellik	
Onaylamayan (N=290)	2,42	,89	2,66	,71	2,67	1,09	2,21	,90	2,38	,84
Onaylayan (N=131)	2,13	,89	3,10	,92	3,32	,74	3,17	,75	2,58	,76
F	8,92*		28,66*		38,04*		110,73*		3,45	

* .05 düzeyinde anlamlı.

Komünizmi, şeriatı ve kökten milliyetçiliği onaylama/onaylamama açısından lise öğrencileri için gözlenen bu eğilimler, üniversite öğrencilerinde daha güçlü bir biçimde görülmektedir. (Çizelge 3-41). Yine lise öğrencilerinde olduğu gibi, komünizmi onaylayan, şeriatı ve kökten milliyetçiliği onaylamayan üniversite öğrencilerinin ölçeklere ilişkin ortalamalarının, bir başka deyişle otoriteryen eğilimlerinin daha düşük olduğu anlaşılmaktadır.

Komünizmi, şeriatı ve kökten milliyetçiliği onaylayıp onaylamama dışında, üniversite öğrencilerine, politik görüşlerini yansıtılmaları amacıyla 11 dereceli (bir cetvel biçiminde) sağ-sol yönelim ölçeği de uygulanmıştır. Bu ölçekte, 1 en solu, 11 ise en sağ simgelemektedir. Bu cetvele göre 1-4 arası sol, 5-7 arası orta, 8-11 arası sağ yönelim olarak alınmıştır. Ayrıca, bir seçenek olarak da “bu cetvel bana fazla bir şey ifade etmiyor” seçeneği konulmuştur. Bu ölçütler çerçevesinde elde edilen gruplamaya göre, gruplar arasında anlamlı farkların olup olmadığı tek yönlü varyans analiziyle sınanmış ve sonuçlar Çizelge 3-42’de verilmiştir.

Çizelge 3-42 Üniversite Öğrencilerinin Sağ-Sol Yönelimleri Açısından Ölçeklere İlişkin Ortalama, Standart Sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

SAĞ-SOL YÖNELİM	ÖLÇEKLER									
	Kısa Otoriteryenizm		Patriotizm		Savaş Eğilimi		Cunta Eğilimi		Güvensizlik	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
Sol (N=127)	2,66	1,00	2,95	1,11	1,83	,79	2,09	,94	2,71	,81
Orta (N=64)	3,55	,75	4,02	,72	2,49	,93	2,61	,90	2,90	,82
Sağ (N=115)	3,65	,81	4,26	,67	2,62	,90	2,61	1,00	2,77	,79
Anlamı Yok (N=271)	3,44	,88	3,86	,86	2,39	,91	2,46	,96	2,84	,81
F	32,24*		51,15*		18,73*		7,44*		1,05	
	Anomi		Özdinsellik		Ailenin Dinselliği		Ailenin İdol- leştirilmesi		Aile Disiplini	
Sol (N=127)	3,15	,90	1,96	,89	2,53	1,01	3,15	,85	2,51	,92
Orta (N=64)	3,14	,80	2,94	,77	2,87	,88	3,45	,78	2,83	1,07
Sağ (N=115)	3,21	,82	3,72	,88	3,52	,81	3,59	,74	2,81	,95
Anlamı Yok (N=271)	3,15	,82	3,19	1,09	3,05	,92	3,57	,72	2,64	,96
F	,19		71,01*		24,04*		9,75*		2,62*	
	Aile İçi Kabul-Ret		Yabancı Ayrımcılığı		Yahudi Ayrımcılığı		Ermeni Ayrımcılığı		Cinsellik	
Sol (N=127)	2,44	,87	2,65	,70	2,16	,89	1,81	,74	1,90	,69
Orta (N=64)	2,32	,92	2,84	,71	2,88	,74	2,52	,69	2,38	,69
Sağ (N=115)	2,29	,90	3,00	,86	3,46	,68	3,25	,77	2,85	,73
Anlamı Yok (N=271)	2,18	,81	2,79	,76	3,07	,88	2,74	,84	2,58	,79
F	2,79*		4,11*		54,03*		70,78*		19,16*	

*p=.05 düzeyinde anlamlı.

Çizelge 3-42 incelendiğinde, “güvensizlik ve anomi” ölçekleri dışındaki diğer ölçeklere ilişkin tutumlar açısından üniversite öğrencilerinin birbirlerinden anlamlı düzeyde farklılaştıkları görülmektedir. Tüm ölçeklerin ortalamalarına bakıldığında ve “benim için bir anlamı yok” diyenler göz önüne alınmadığında, “aile içi kabul-ret” ölçeği dışında sol yönelimden sağa doğru ortalamaların arttığı gözlenmektedir. Sağ-sol yönelimin kendisi için anlamı olmadığını söyleyen öğrencilerin ölçeklere ilişkin ortalamalarının, genelde orta yönetime yakın olduğu anlaşılmaktadır.

Lise ve üniversite öğrencilerinin politik yönelimlerine ilişkin bulgulara topluca bakıldığında, otoriteryen eğilimlerin sol yönelimden sağa doğru arttığı; sol yönelimde olan öğrencilerin otoriteryen tutumlarının düşük olduğu söylenebilir. Aslında, öğrencilerin politik yönelimine ilişkin bu bulgular, bu araştırmanın “yöntem” bölümünde de tartışıldığı gibi, ölçeklerin geçerliğine ilişkin önemli bir kanıt sunmaktadır. Yapılan uluslararası araştırmalarda, sağ-sol yönelim bir ölçüt geçerliği olarak ele alınmaktadır (Lederer & Schmidt 1995).

Otoriteryenizm araştırmalarında, otoriteryen zihnin nasıl oluştuğu ve işlediği; zaafının ve şiddete yatkınlığının nasıl boyun-eğme ve saldırganlığa yol açtığı ile ilgili pek çok soruya yanıt aranmaktadır. “Esasen, araştırmalar özellikle dinsel köktenciler ile konzervatif (muhafazakar) politikacılar arasında güçlü bir otoriteryen eğilim ortaya koymaktadır.” (Altemeyer 1996). Altemeyer’in kendisi dahil uzun süre sağda olduğu gibi, sol için de bir otoriteryenlik arayışına girilmiş ancak araştırmalarla bu doğrulanamamıştır (1996, s.230):

“Politik solda otoriteryen-olmayanı ararsan çok bulursun. Sağda da bazı otoriteryen-olmayanlar var. Ancak otoriteryen ararsan sağda tonla bulursun. Solda ise, yaşayan, tümleşik, bilimsel anlamda o şekilde adlandırılacak tek bir tane bile otoriteryen bulamadım”.

3.5 Adana 1997 Üniversite ve Lise Bulgularının Özet Bir Yorumu

Otoriteryen bir toplumsallaşma süreci nasıl bir ortamda biçimlenmekte ve otoriteryen tutumlar hangi sosyo-kültürel etmenler tarafından belirlenmektedir? Tek Yönlü varyans analizi sonuçlarını veren özet çizelgeler incelendiğinde, bu soruya yanıt olabilecek ipuçlarını yakalamak mümkün olacaktır.

Çizelgeler incelendiğinde:

- ✓ Lise türlerinin,
- ✓ Farklı liselerdeki erkeklerin,
- ✓ Farklı liselerdeki kızların,
- ✓ Lise ve üniversitenin,
- ✓ Farklı fakültelerdekilerin,
- ✓ Aile ve hane özelliklerinin,
- ✓ Anne-babanın farklı mesleki ve eğitimsel kökenlerinin,
- ✓ Dil ve mezhep gibi etnik farklılıkların,
- ✓ Aile ortamındaki dini ortamın ve sosyal ilişkilerin,
- ✓ Bölgesel farklılaşmaların,
- ✓ Siyasal farklılaşmaların

✓ öğrencilerin ölçeklere ilişkin tutumları arasında önemli ölçüde farklılaşmalara yol açtığı gözlemlenmektedir.

Çizelge 3-43 Lise Öğrencilerinin Sosyo-Demografik Değişkenler Açısından Ölçeklere İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçlarıyla İlgili Özet Çizelge

SOSYO-DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER	ÖLÇEKLER															
	K . O t o r	P a t r i	S a v a ş	C u n t a	G ü v e n	A n o m i	Ö z d i n	A i . D i n	A i . İ d o l	A i . D i s	A i . R e t	Y a b . A y r r	Y a h . A y r r	E r m . A y r r	C i n s e l	T o p l a m
Cinsiyet	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	11
Liseler	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	13
Lise Türü ve Erkek	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	11
Lise Türü ve Kız	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	14
Özel Lise ve Cinsiyet	*															1
Anadolu Lisesi ve Cinsiyet							*									1
Devlet Lisesi ve Cinsiyet			*	*		*	*	*					*			6
Ticaret Lisesi ve Cinsiyet			*			*	*						*			4
Endüstri Meslek ve Cinsiyet			*	*	*	*	*					*	*	*		8
İmam Hatip Lisesi ve Cinsiyet		*		*			*	*	*		*		*			7
Baba Mesleği	*	*	*		*	*	*	*	*			*		*	*	9
Anne (Çalışıyor-Çalışmıyor)	*	*				*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	10
Baba Eğitim Düzeyi	*	*	*		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	10
Anne Eğitim Düzeyi	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	12
Baba (Yaşıyor-Yaşamıyor)																
Anne (Yaşıyor-Yaşamıyor)							*									1
Hane Büyüklüğü	*				*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	9
Aile Türü (Geniş-Çekirdek)	*				*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	5
Yerleşim Birimi	*				*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	5
Baba (İş koşulları)			*	*			*	*	*	*	*	*	*	*	*	4
Anne (İş Koşulları)		*	*				*	*	*	*	*	*	*	*	*	4
Ailenin Algılanan Statüsü	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	10
Babanın Mezhebi		*	*	*		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	10
Babanın Ana Dili		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	8
Komünizm (Onay-Ret)	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	12
Şeriat (Onay-Ret)	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	10
Kökten Milliyetçilik (Onay-Ret)	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	12
Toplam Farklılaşma Sayısı	14	17	12	15	6	13	20	22	8	15	8	11	14	16	16	

Çizelge 3-44 Üniversite Öğrencilerinin Sosyo-Demografik Değişkenler Açısından Ölçeklere İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçlarıyla İlgili Özet Çizelge

SOSYO-DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER	ÖLÇEKLER															
	K . O t o r	P a t r i	S a v a ş	C u n t a	G ü v e n	A n o m i	Ö z d i n	A i . D i n	A i . İ d o l	A i . D i s	A i . R e t	Y a b . A y r	Y a h . A y r	E r m . A y r	C i n s e l	T o p l a m
Cinsiyet	*		*	*		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	9
Fakülteler	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	11
Fakülteler ve Erkek	*	*		*			*	*						*	*	8
Fakülteler ve Kız		*		*			*							*	*	5
Eğitim Fakültesi ve Cinsiyet	*		*	*		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	9
Fen-Edebiyat Fak. ve Cinsiyet	*	*	*		*	*								*	*	6
İkt. ve İd. Bil. Fak. ve Cinsiyet			*											*	*	2
İlahiyat Fakültesi ve Cinsiyet																-
Mimarlık-Müh.Fak. ve Cinsiyet							*									1
Ziraat Fakültesi ve Cinsiyet	*		*					*	*							4
Üniversite ve sınıflar (1,4)	*	*	*	*		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	9
Eğitim Fakültesi ve Sınıflar	*	*				*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	6
Fen-Edebiyat Fak. ve Sınıflar	*	*	*	*					*	*	*	*	*	*	*	6
İkt. ve İdr. Bil. Fak. ve Sınıflar			*	*				*	*	*	*	*	*	*	*	3
Mimarlık-Müh. Fak. ve Sınıflar														*	*	1
Ziraat Fakültesi ve Sınıflar																0
Baba Mesleği		*		*				*	*	*	*	*	*	*	*	5
Anne (Çalışıyor-Çalışmıyor)							*	*	*	*	*	*	*	*	*	3
Baba (Yaşıyor-Yaşamıyor)														*	*	0
Anne (Yaşıyor-Yaşamıyor)														*	*	1
Baba Eğitim Düzeyi		*		*						*	*	*	*	*	*	4
Anne Eğitim Düzeyi		*		*			*	*	*	*	*	*	*	*	*	5
Hane Büyüklüğü				*			*	*	*	*	*	*	*	*	*	3
Aile Türü (Geniş-Çekirdek)						*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	2
Yerleşim Birimi				*										*	*	2
Bölge		*		*			*	*	*	*	*	*	*	*	*	5
Baba (İş koşulları)	*	*		*			*	*	*	*	*	*	*	*	*	10
Anne (İş Koşulları)	*	*	*				*	*	*	*	*	*	*	*	*	9
Ailenin Algılanan Statüsü	*	*	*	*			*	*	*	*	*	*	*	*	*	6
Mezhep	*	*	*	*			*	*	*	*	*	*	*	*	*	10
Evde Konuşulan Dil	*	*	*	*		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	9
Komünizm (Onay-Ret)	*	*	*	*		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	12
Şeriat (Onay-Ret)	*	*	*	*		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	11
Kökten Milliyetçilik (Onay-Ret)	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	14
Sağ-Sol Yönelim	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	13
Toplam Farklılaşma Sayısı	17	20	15	21	3	7	17	20	8	9	14	5	16	18	13	

- Okul türleri açısından bakılınca, öğrencilerin farklı liselerde okumaları, onların otoriteren tutumları üzerinde etkili olmaktadır.

Anadolu, Özel, Devlet Lisesi, Meslek Liseleri ve İmam Hatip şeklinde ölçek ortalamaları yükselmektedir. Üniversite öğrencilerinin mezun oldukları liseler açısından aynı eğilim görülmektedir. Bunun yanı sıra Fakülteler arasında da sosyal bölümlerden teknik ve ilahiyata doğru bir yükselmeye rastlanmaktadır. Rubinstein (1995), teknik-fen, insan (tarih, edebiyat, din bilimleri...) ile sosyal (eğitim, sosyoloji, politik bilimler...) arasında, özellikle insan bilimleri yönünde artış gözlemlendiğini belirtmektedir. Aynı eğilim bu araştırmayla da doğrulanmaktadır. İnsan bilimlerinin etnosentrik değerlere -aşırı- vurguları bunda etkili oluyor olabilir.

- Yalnızca cinsiyet farklılığına ilişkin bulgulara bakıldığında, lisede daha belirgin olmakla birlikte, üniversite örnekleminde de, kız ve erkek öğrenciler arasında, birçok ölçekte anlamlı farklar görülmektedir.

Kız ve erkek öğrencilerin bu denli birbirlerinden ayrılaşmaları, ailedeki toplumsallaşma süreçlerinin yanı sıra, eğitim sistemimizde cinsiyet ayrımcılığının vurgulandığına ilişkin ipuçları da sunmaktadır. Diğer bir deyişle kız ve erkeklerin toplumsallaşma süreçleri birbirlerinden farklılaşmaktadır. Ancak, Anadolu ve Özel Lise öğrencilerinin ölçeklerine ilişkin tutumlarına bakıldığında, kız ve erkek öğrenciler arasında farklılaşma olmamasının, aile içinde benzer bir toplumsallaşma sürecinden geçtikleri; üst sosyo-ekonomik düzeylere doğru cinsel farklılaşmaların bu anlamda azaldığı öne sürülebilir. Eğitimin orta sınıf değerlerini aktardığı yönündeki tez de bu anlamda dikkate alınmalıdır.

Bulgular çerçevesinde cinsiyet açısından genel bir tanımlama yapmak gerekirse;

- ✓ Kızların erkeklere göre daha güvensiz ve karmaşa içinde oldukları, buna bağlı olarak da patriotik değerleri yüceltikleri ve toplumsal sürekliliğin sağlanması açısından cunta eğilimlerinin oldukça yüksek olduğu,
- ✓ Erkeklerin ise kızlara göre, aile disiplini ve ailenin dinselliği ile ilişkili olarak dinsel eğilimlerinin daha yüksek olduğu ve buna bağlı olarak da Ermeni ve

¹ Ancak, bunun devamı bir biçimde, üniversitede de cinsel farklılaşmanın azalması beklentisi, gerçekleşmemektedir. Oysa üniversitedeki öğrencilerin belirli bir sosyo-ekonomik benzeşmeyi liseye göre daha yüksek oranda yansıttıkları, dolayısıyla cinsiyet farklılaşmasının da daha yüksek oranda benzeşmesi varsayılmaktadır. Bu beklenti en azından Çukurova Üniversitesi örnekleminde desteklenmemektedir. Belki de, üniversite düzeyindeki kızların bu farklılaşmaları, yaş ilerledikçe ve bağımsızlıkları oluştuğunda daha fazla algılıyor olmaları da sözkonusu olabilir.

Yahudi ayrımcılığını yanı sıra savaş eğilimlerinin de yüksek olduğu, ailelerini daha çok yücelttikleri (idolleştirme)

söylenbilir.

Kızların erkeklerden daha yüksek patriotik olmalarına karşın daha düşük dinsel göstermelerinin nedeni ise, İslam dininin güçlü bir cinsel farklılaşma içermesi ve okuyan kızların giderek bu ayrımlaşmaya karşı tutum sergilemesi ile, aile kökenlerinin bir miktar farklılaşıyor almasından kaynaklanabilir. Zaten kızların aile dinselliği ortalamalarının düştüğü görülmektedir¹. Hatta İmam Hatip Lisesinde okuyan kız öğrencilerin ailelerinin dinselliği de, erkek öğrencilere göre daha düşük bulunmaktadır.

- Bu bulgular, eğitim sistemimiz açısından sorgulandığında, demokrasi eğitimi açısından son derece önemli olan ortak demokratik değerlerin öğrencilere kazandırılmadığı açıkça görülmektedir.

Lise örneğinde, öğrencilerin yaklaşık üçte birinin “şeriatı” onaylaması ve yine yaklaşık üçte birinin de bu konuda kararsız olması; kökten milliyetçiliğin önemli ölçüde onaylanması; tüm ölçeklere ilişkin (aile içi kabul-ret hariç) ortalamaların oldukça yüksek olması, bu yorumu güçlendirmektedir.

- Bunun yanı sıra, okul türleri arasında gözlenen farklılaşmalar, okul türleri arasındaki tabakalaşmayı da gündeme getirmektedir.

Bilindiği gibi, lise düzeyinde birçok okul bulunmakta ve bazı elit okullara (Özel, Süper, Anadolu, Fen Liseleri) ancak belli bir akademik yeteneği ya da ekonomik gücü olan öğrenciler gidebilmektedir. Bu durum, akademik yeteneğe ya da ekonomik güce göre öğrenciler arasında önemli farklılaşmalar oluşturmakta; öğrencilerin içinde buldukları toplumsal koşullara göre okullar içinde de ayrımlaştırılmasını gündeme getirmektedir. Bu ayrımlaştırma sonucunda ortaya çıkan eşitsizlikler, giderek bu araştırma bulgularında da görüldüğü gibi tutum ve davranışlara yansıtılabilmektedir. Ayrıca, bu ayrımcılığın, öğrencilerin ilerideki yaşamlarını, seçecekleri mesleklerini, toplumsal statülerini vb. etkileyebilecekleri de öngörülebilir².

Okul türleri arasındaki farklılaşmalar, son 10-15 yılda önemli ölçüde artma eğilimine girmiştir. Bu güçlü eğilimin değerler ve tabakalaşma sistemine yansımaları, -şimdi bile görülmekle birlikte- önümüzdeki yıllarda daha da belirginleşecektir. Bu eğilimin sürmesi halinde, okul, toplumsal sınıf yapısından

¹ Örnekleme okullardan oluştuğu için, okuyan-okumayan cinsiyet grupları açısından karşılaştırma şansımız olmadığı için, daha fazla açıklayıcı veriye sahip değiliz.

² “Ayrımcılığa Bir Örnek: Düzey Kümeleri” alt başlığı içindeki tartışmalara bakınız.

kaynaklanan farklılıkları olduğu gibi yansıtan, hatta bunları daha da güçlendiren bir kurum niteliğine¹ dönüşecektir.

- Ölçeklerde mesleki durumdan daha çok eğitime bağlı olarak farklılık takip edilmektedir.

Özet Çizelge 3-43'e yeniden dönersek, anne-baba eğitim düzeyine göre, lise öğrencilerinin otoriteriyen tutumlarında anlamlı farklar olduğu izlenmektedir. Gerek annenin gerek babanın eğitim düzeyi yükseldikçe, otoriteriyen tutumlarda bir miktar düşme eğilimi gözlenmektedir. Bu bulgu, özellikle zorunlu eğitim süresiyle ilintili olarak ele alınabilir. Bilindiği gibi, sekiz yıllık temel eğitim yasası, birçok tartışmalardan sonra yasalaşabilmiş ve uygulamaları konusunda şimdi bile tartışmalar devam etmektedir. Oysa, bu araştırma bulgularının da gösterdiği gibi, zorunlu eğitimin, gelişmiş ülkelerde olduğu gibi ortaöğretimi de kapsayacak biçimde artırılmasının, tutarlı demokratik tutum ve davranışlarının kazandırılması açısından katkıları olacağı ileri sürülebilir².

Üniversite örneğinde anne-baba eğitim düzeyinin öğrencilerin ölçeklerine ilişkin tutumlarını lise öğrencileri kadar güçlü şekilde etkilemediği görülmektedir. Hatta lisenin tersine anne-babası üniversite mezunu olan öğrencilerin daha otoriteriyen denilebilecek tutumlara sahip oldukları söylenebilir. Eğitim düzeyi yükseldikçe gerek çocuğun aileden, gerekse davranış-örüntülerinin sosyo-kültürel kökenden daha da bağımsızlaştığı³; üniversite yaşantısı ile birlikte ortak (orta sınıf) değerler sisteminin daha belirginleştiği; Mills'in deyimiyle ailenin yerini okul ve diğer kurumların aldığı öne sürülebilir. Artı olarak, üniversite öğrencilerinin bir miktar daha pozitif düşünme becerisinin yükselerek birbirine benzeştikleri söylenebilir.

- Aile ile ilgili bazı denenceler gerçekleşmemektedir. Hatta demokratik-olmayan ailelerde, bazı otoriteriyenizm ölçek puanları daha da düşük çıkmaktadır.

Demokratik değerlerin kazandırılması açısından Almanya, İtalya, Stalin dönemi Sovyetleri ile ilgili bir belirleme ise "kendinden olmayana yönelik genel bir düşmanlık" (saldırganlık) ile ilgilidir. Bu saldırganlığın altındaki nedenler olarak ise aile içi (veya parti içi) toplumsallaşmaya güçlü vurgular söz konusudur. Bunların başında hoşgörüsüzlük (tolerans-intolerans) ile, bu

¹ Gerçi, özellikle kapitalist sistemde okulun temel işlevlerinden biri bu değil mi?

² Açık ve örtük eğitim programları ile ilgili tartışmaların dikkate alınması kaydıyla.

³ Ancak annesi-babası da üniversite mezunu olan grup da bu bağımsızlaşma daha zor.

hoşgörüsüzlüğü destekleyici bir aile içi ve etnik (Aryan, Alman vb.)¹ alt-kültürden söz edilmektedir. Bu bağlamda, bu çalışma çerçevesinde anadil ve mezhebe yönelik bazı sorular sorulmuştur. Bu etnik özelliklerle de dini ve patriotik dogmatizm-katılık arasındaki ilişkilere yönelik bazı denenceler sınanmaktadır. Bu katılığı yaratıcı nedenler olarak, aile içi dogmatik değerler ile disiplin ve red-kabul gibi boyutlar açıklayıcı çerçeve olarak kullanılmaktadır.

Bunu hem destekleyen hem de bazı noktalar da yeni sorular oluşturan sonuçlarla karşılaşmıştır. “Aile disiplini”, öngörülmesi gibi, belirgin olmasa da, belirli bir oranda otoriteryen tutumlara pozitif bir katkı da bulunmaktadır. Ancak ilginç sonuçlardan biri, aile içi sağlıklı tartışmaların ve çelişkilerin, literatürdeki karşılığı ile demokratik tartışma ortamının veya “aile içi kabul-red”in çocuğun reddedilmesiyle orantılı bir şekilde kişilik bozulmasına ve otoriteryenizmde artışa neden olacağı yönündeki kabuller gerçekleşmemektedir. Araştırma bulguları göstermiştir ki, aile içi çatışmaların algılanma düzeyiyle birlikte, yani “red çizgisi” yükseldikçe otoriteryenizm düşmektedir. Buna yönelik bazı saptamalar Oesterreich’in (1993) çalışmalarında da gösterilmiştir; salt Adana örnekleme ile sınırlı değildir.

- İlginç bir diğer bulgu da dinle ilgilidir.

Aile içi dinsel ne kadar yüksekse çocuğun (öğrencilerin) dinsel artış göstermekte ve anti-demokratik sistemler içinde sayılan şeriat eğilimi güçlenmektedir. Genel anlamda dinsellikteki artış da otoriteryen tutumları artırmaktadır. Ne var ki, şeriat eğilimindeki artış, “kısa otoriteryenizm ölçeği”nde anlamlı bir artışa yol açmamaktadır. Burada radikal akımların genel kuramsal çıkış noktası ve gelişimi ile “konvensiyonalizm” (=tutuculuk) ölçeği niteliğindeki otoriteryenizmden uzaklaştığı, en azından birebir koşutluk içermediği gözlemlenmektedir. Ancak şeriat eğilimi taşıyan öğrencilerin “Yahudi ve Ermeni Ayrımcılığı” ile ilgili en yüksek puanlara sahip olmaları, bu gruplarda öğrenilmiş-bazı hedef gruplara düşmanlığın çok daha belirginleştiğini göstermektedir.

- Bu belirginleşme diğer politik yönelim ölçekleri için de geçerlidir.

En güçlü açıklama düzeyleri, “komünist”, “milliyetçi” ve “dini rejimleri” yakın bulup bulmama sorularıyla ilintili olarak netleşmektedir. Şeriat eğilimleri dinsel ve ayrımcılıkla, milliyetçilik ise patriotizm ve otoriteryenizm ile daha yüksek bir ilişki içindedir. “Komünizm” yönünde eğilim gösteren kitle de ise, her

¹ Alman kültürünün böyle bir “otoriteryen kişilik” yarattığı ile ilgili söylem de Rosenberg’in “Aryan kültürünün yüksekliği” ile ilgili iddiaları gibi, kültür-ırkçılığı kokmaktadır- Eleştirirken bir tür aşığılama.

iki değer ve diğer alt ölçek puanları azalma hatta “karşı olma” derecesinde farklılaşmaktadır.

- Gerek aile içi farklılaşmaları gerekse de çocuğa yansıyan tutumları, daha orta ve makro düzeyde açıklayabilmek için “mezhep”, “anadil”, “bölge” ve “kırsallık” düzeyi gibi göstergeler de ele alınmıştır. Bu değişkenlerden en yüksek etki “mezhep” durumu ile ilgilidir.

Sunni mezheplerinde, Aleviliğe göre, “ailenin dinselliğinde” belirgin bir yükselme görülmektedir. Aynı zamanda öğrencinin kendi dinselliği de artmaktadır. Bu da ayrımcılığa kadar giden (Yahudi Düşmanlığı gibi) bir çarpan etki yaratmaktadır. Sunni mezhebine bağlı olan öğrencilerde otoriteryen eğilimler açık bir farkla artmaktadır. Tek ama ilginç bir düşme, “Cunta Eğilimi” ile ilgilidir. Bunu da şu andaki dönemsel (=konjonktürel) koşullara bağlamak uygun olacaktır¹.

- Etnik kökenle ilgili bir diğer bilgi, “anadile” ilişkindir.

Anadili Türkçe olanlardan Arapça ve Kürtçe olanlara doğru bir düşme vardır. “Babasının anadili Arapça” olanların “cunta eğilimindeki” artışları ise, dilden çok din etkisine bağlanabilir. Çukurova’da Arapça konuşan gruplar arasında Nusayrilik (Alevilik) yaygındır ve bu da “Cunta” eğilimi ile koşutluk oluşturmaktadır.

- Bölge ve kentleşme açısından da bazı ipuçları bulunmaktadır.

Beklenildiği gibi, kırsallık arttıkça, ailenin dinselliği de artış göstermekte; bu da gençlerin dinselliği üzerinden diğer boyutları etkilemektedir. Üniversite de bu etki biraz daha zayıflamaktadır.

Bölgesel bazda lise öğrencileri zengin bir örneklem oluşturmadığı için sadece üniversite öğrencileri değerlendirilebilmiştir. Dinsellik, en yüksek Ege, Güneydoğu, Karadeniz, İç Anadolu... olarak sıralanırken; patriotizmde en yüksek değeri Marmara, İç Anadolu, Ege, Akdeniz... almaktadır. Doğu Anadolu Bölgesi’nden gelen öğrenciler ise, “patriotizmden” daha düşük puanlar almaktadır.

- Çok genel bir şekilde, Bölgelerin gelişmişlik düzeyi arttıkça “patriotizm” ve “cunta eğilimi” artmaktadır.

¹ Bu süreci 28 Şubat’la değil, dini bir yönetim biçimi iddiasında olan Osmanlı’dan Cumhuriyet’e geçişle Ordunun böyle bir süreçte oynadığı rol açısından da, yıllardır islami kesimlerin yaptığı bir ideolojik karşıtlıkla birlikte düşünmek gerekmektedir.

Aile konularının iyileştiğini söyleyen tüm alt-gruplarda, askeri darbeler yönündeki eğilim artış göstermektedir. Bölgelerin gelişmiş düzeyi yükseldikçe de cunta eğiliminde artışlar izlenmektedir. Başta da Marmaralılar çekmektedir.

- Öz-otoriteriyenizm ve anomi ölçekleri otoriteriyenizmle ilişkili değil.

Ölçekler açısından bir belirlemede bulunursak, Kağıtçıbaşı'nın Öz-otoriteriyenizminden üç maddenin bulunduğu "güvensizlik" ölçeği daha çok "anomi" ölçeği ile birlikte gelmekte; her ikisi de otoriteriyenizmin içsel ya da dışsal-açıklayıcı bir boyutu gibi gözükmemektedir. Bütün göstergeler açısından en açık farklılaşma ise "dinsellik" ve "patriotizm" ölçeklerinde görülmektedir (lise örnekleminde toplam 27 göstergeden dinsellik 22 ve patriotizm 17'sinde; üniversite örnekleminde ise toplam 35 göstergeden her ikisi de 20'sinde farklılaşmaktadır).

- Açıklayıcı göstergeler: Üniversite daha homojen.

Sosyal göstergelere gelince, din, dil, mezhep, cinsiyet ve okul türleri ile siyasal kimlikleşme öncelikli açıklama çerçevelerini oluşturmaktadır. Lise örnekleminde bölgesel özellikler, anne-baba eğitimi ve mesleği ile aile türlerine bağlı daha belirgin ölçek farklılaşmalarına rastlanırken, üniversite örnekleminde bu göstergeler daha silikleşmektedir (lisede bu göstergeler açısından toplam 61 ölçek farklılaşmasına karşın üniversite örnekleminde sadece 29 farklılaşma görülmektedir). Bu bulgu iki açıdan yorumlanabilir: Ya üniversiteye gelebilen öğrenciler zaten daha homojen-benzer sosyal kökendenler ya da eğitim düzeyi yükseldikçe daha benzeşmektedirler. Her iki durum da etkili oluyor olabilir.

- Hâlâ geleneksel yapılanmaya ait göstergeler esas.

Ancak din, dil, cinsiyet gibi kazanılmayan özelliklerin ağırlığını, üniversite düzeyinde de hâlâ koruyor olması önemli bir soru işaretidir. Sonradan kazanılan bir statü olarak kabul edilen siyasal kimlikleşme de, gene, bu göstergeler bazında farklılaşmaktadır.